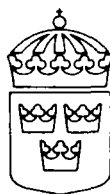

Kulturutskottets betänkande

1988/89:KrU7

Vidareförsäljning av konst

1988/89
KrU7

Sammanfattning

I betänkandet behandlas fyra motioner om ett ersättnings- eller avgiftssystem som ger konstnärerna del i det ekonomiska utbytet vid vidareförsäljning av konst. I ärendet diskuteras två alternativa lösningar, en som är av upphovsrättslig natur och en som innebär att en offentligrättslig avgift eller skatt tas ut.

Motionerna har remissbehandlats. Skatteutskottet och lagutskottet har yttrat sig i ärendet.

Kulturutskottet framhåller att kulturarbetarnas ekonomiska villkor inte är tillfredsställande trots de insatser som gjorts av stat, landsting och kommun. Inte minst många bildkonstnärer lever under villkor som behöver förbättras. Det finns enligt kulturutskottets mening tungt vägande argument för ståndpunkten att konstnärerna genom ett ersättnings- eller avgiftssystem skall få del i det ekonomiska utbytet av yrkesmässig vidareförsäljning av konst. Utskottet anser att de argument som talar emot ett sådant system inte bör hindra en ingående prövning av de förslag som finns i motionerna.

Då det gäller ställningstagandet till de konkreta motionsyrkandena hänvisar utskottet till att upphovsrättsutredningen tar upp spørgsmålet om ersättning till konstnärer vid vidareförsäljning av konst under den nu pågående etappen av utredningsarbetet. I likhet med lagutskottet anser kulturutskottet att det är nödvändigt att man avvaktar utredningens ställningstagande till frågan om sådan ersättning. När utredningens redovisning i detta hänseende föreligger bör, i enlighet med vad lagutskottet föreslagit, det i ärendet aktuella spørgsmålet i hela dess vidd tas upp till prövning av regeringen.

Vid betänkandet fogas två reservationer.

Motioner

1987/88:Kr222 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en avgift på yrkesmässig andrahandsförsäljning av konst.

1987/88:Kr242 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1

9. att riksdagen hos regeringen begär utredning och förslag om avgift på vidareförsäljning av konst i enlighet med vad som anförts i motionen.

1987/88:Kr309 av Oskar Lindkvist och Maj Britt Theorin (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär utredning och förslag om införande av en vidareförsäljningsavgift av den karaktär som skisserats i motionen.

1987/88:Kr310 av Alexander Chrisopoulos (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till beskattning av andrahandsförsäljning av konst i enlighet med vad som anförts i motionen.

Ärendets beredning

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från bl.a. vissa myndigheter och organisationer (se nästa avsnitt).

Utskottet har vidare i ärendet inhämtat yttranden från skatteutskottet (1988/89:SkU1y) och lagutskottet (1988/89:LU1y). Yttrandena fogas vid betänkandet som *bilaga 1 och 2*.

Sammanfattning av remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från konstnärsnämnden, statens kulturråd, statens konstråd, statens konstmuseer, upphovsrättsutredningen, riksskatteverket (RSV), Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), Aktiebolaget Stockholms auktionsverk (Auktionsverket), Aktiebolaget Bukowski-Auktioner (Bukowskis), Beijers Auktioner/Scandinavian Art & Antiques Aktiebolag (Beijers), Sveriges konst- och antikhandlareförening och Svenska föreningen för upphovsrätt. KLYS har i sin tur inhämtat yttrande från Konstnärernas riksorganisation (KRO), Föreningen Svenska tecknare, Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare (KIF) och Svenska fotografernas förbund. Konstnärsnämnden har överlämnat en promemoria med titeln Konstavgift, vilken upprättats av nämndens kanslichef Stig Svärd. Sedan remissbehandlingen avslutats, har KLYS inkommit med en skrivelse, vari organisationen redovisar vissa synpunkter på innehållet i nämnda promemoria, bl.a. beträffande gällande mervärdeskatte regler för konsthandeln.

Yttranden har även inkommit från Stockholms handelskammare, Sveriges allmänna konstförening (SAK) och Konstnärernas allmänna fackförbund (KAF).

Yttrandena redovisas i *bilaga 3*. Vissa avsnitt som innehåller endast uppgifter av faktnatur, exempelvis redovisning för motionerna, har dock utelutits i bilagan. Vissa redaktionella ändringar har också gjorts.

Myndigheter på kulturområdet och konstnärorganisationerna är positiva till en avgift vid vidareförsäljning av konst. Konsthandeln och riksskatteverket är negativa till motionsförslagen. Upphovsrättsutredningen och

Konstnärsnämnden konstaterar att det inte skulle medföra negativa konsekvenser för konstnärerna om en avgift införs. Nämnden anför att en möjlig lösning skisseras i den av nämndens kanslichef utarbetade promemorian Konstavgift, som överlämnas till kulturutskottet. I promemorian föreslås att en avgift om fem procent på försäljningssumman tas ut på yrkesmässig andrahandsförsäljning av konst, att skyldigheten att erlagga avgift regleras genom ett avtal mellan å ena sidan staten och å andra sidan auktionsfirmorna och kosthandeln, innebärande att staten avstår från en så stor del av mervärdesskatten på andrahandsförsäljningen av konst som motsvaras av femprocentavgiften samt att avgiften skall inkasseras, förvaltas och fördelas av en särskild fond, knuten till konstnärsnämnden, och med en styrelse som består av konstnärer och företrädare för auktionsnäringsen, konsthandeln och staten, varvid konstnärerna skall vara i majoritet.

Statens kulturråd hänvisar till konstnärsnämndens utredningsarbete. Kulturrådet ser det som mycket angeläget att alla möjligheter att finna väl fungerande kompletterande former för stöd till bildkonsten och bildkonstnärerna tas till vara.

Statens konstråd anser att frågan om avgift vid auktionsförsäljning snarast bör utredas vidare så att man hittar den lämpligaste konstruktionen. Det gäller att undvika de nackdelar som är förknippade med både den norska modellen och droit de suite. Det finns annars risk att avgiftsbeläggning indirekt drabbar konstnärerna och att stödet inte hittar fram till dem som bäst behöver det.

Statens konstmuseer stöder starkt en vidareförsäljningsavgift under förutsättning att resurserna kommer inte bara konstnärerna utan även allmänheten till godo. Administrativt är det enklast att all andrahandshandel med konst beläggs med samma avgift och att konstnärerna får den del av intäkterna som motsvarar handeln med modern konst medan kulturinstitutionerna får den del som motsvarar handeln med antikviteter. Den del som tillfaller konstnärerna kan gå antingen till upphovsmännen eller deras efterlevande, eller till konstnärskollektivet och fördelas efter kriterier liknande författarfondens. Myndigheten tar också upp frågan om inrättande av en fond för inlösen av särskilt betydande kulturföremål.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) tillstyrker en vidareförsäljningsavgift. Den bör minst motsvara den ersättning som auktionsfirman betingar sig och därför vara lägst 10 % av inropssumman. En avgift är principiellt upphovsrättsligt motiverad men är inte att betrakta som en ren upphovsrättsersättning. Den bör emellertid i princip förvaltas och fördelas som en dylik. Medlen bör förvaltas av ett särskilt organ, i vilken upphovsmännen själva har det avgörande inflytandet.

Även *Konstnärernas riksorganisation (KRO)*, *Föreningen Svenska tecknare (FST)* och *Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare (KIF)* förordar en skatt eller avgift på minst 10 %.

Konstnärernas riksorganisation (KRO) anser att avgiftsmedlen bör handhas av bildkonstnärsfonden men kan tänka sig att en helt ny fond skapas. Avgifter på försäljning av verk av konstnärer, vars upphovsrätt

fortfarande gäller, bör oavkortat gå till dem eller deras efterlevande. Övriga avgifter bör tillfalla fonden för fördelning till organisationer och enskilda konstnärer. Föreningen Svenska tecknare (FST) skulle — med avvikelse från vad andra organisationer anser — vilja pröva en modell där konstnärstödets från fonden i första hand avsåg alla utgifter för inkomsternas förvärvande, *faktiska* utgifter såsom ateljéhyror, material, resor, transporter och utställningskostnader.

Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare (KIF) anser att medlen bör samlas i en nyinrättad fond, att fördelningsprinciperna "bör vara av både individuell och kollektiv art" och att pengarna bör komma både bildkonstnärer och konsthantverkare till godo.

Svenska fotografernas förbund ställer sig positivt till en avgift på offentlig andrahandsförsäljning av bildverk och uttalar sig i första hand för en ordning där medlen utbetalas direkt till resp. rättighetshavare, "så långt detta är ekonomiskt försvarligt".

Sveriges allmänna konstförening (SAK) stöder förslagen om avgift på yrkesmässig andrahandsförsäljning av konst vid auktioner och i konsthandel etc. Influtna medel bör tillföras en fond som skall stödja bildkonst och bildkonstnärer.

Konstnärernas allmänna fackförbund (KAF) föreslår en avgift om 5 % på försäljningssumman vid yrkesmässig andrahandsförsäljning av originalkonst. Den skall regleras genom avtal mellan staten, auktionsfirmorna och konsthandeln. Avgiften skall inte reducera konsthandelns redovisning av moms. Avgiften skall inkasseras, förvaltas och fördelas kollektivt samt genom projektstödjande verksamhet till bild- och formkonstnärer av ett särskilt organ inom statens kulturråd. Detta organ skall till sin sammansättning vara neutralt och bestå av rådets tjänstemän, konstvetare, kulturvetare och museiintendent.

Riksskatteverket (RSV) anser att en pålaga av i motionerna diskuterat slag torde vara att anse som en skatt. Att intäkterna skall tillföras en särskild fond och inte staten torde inte ändra detta förhållande. Om en sådan skatt införs bör beskattningsförfarandet direkt anknytas till vad som gäller i fråga om andra punktskatter. Den bör administreras inom skatteförvaltningen. RSV har tidigare uttalat att en ny punktskatt inte bör införas om inte intäkterna beräknas uppgå till minst 100 milj. kr. per år. Om pålagan tas ut som skatt bör någon specialdestinering inte komma i fråga.

Auktionsverket, Bukowskis, Beijers, Sveriges konst- och antikhandlareförening samt *Stockholms handelskammare* avstyrker förslaget att införa avgift på vidareförsäljning av konst. De argument som anförs i dessa fem remissyttranden är likartade. Här redovisas Bukowskis yttrande, vilket är det utförligaste.

Bukowskis tror inte det är bra för konstnärerna att en avgift införs. Den kan få bieffekter som inte är önskvärda för någon av övriga berörda parter. Bukowskis redovisar i 18 punkter skäl som talar mot en avgift. Yttrandet innehåller i huvudsak följande synpunkter.

Auktionsmarknaden är i ett sådant läge att små åtgärder kan få stora effekter, så att volymen på marknaden kan komma att minska kraftigt. En sådan minskning leder också till att statens momsintäkter minskar. Det är risk för att marknaden och därmed den årliga avgiften kommer att variera

kraftigt. För staten blir det bättre att finansiera konstnärsstödet över budgeten. Till det kommer att systemet med specialdestinerade skatter är under avveckling.

Höjda avgifter innebär ett ökat incitament för säljare att vända sig utomlands, främst till London. Då minskar marknaden och därmed både moms- och avgiftsintäkter. Om skillnaden blir stor mellan villkoren i England och Sverige, kan auktionshusen se sig tvungna att etablera sig utomlands.

En särskild fond med egen administration och kontrollapparat leder förmodligen till att en stor del av en eventuell avgift aldrig kommer konstnärerna till godo. Det blir svårt att övervaka den gråzon av oseriösa företag som kommer att uppstå. Det missgynnar de seriösa företagen. För myndigheter, museer och allmänhet är det angeläget att ha en stor, välkänd och öppen marknad i Sverige. Därigenom kan man bl.a. övervaka att förbudet att ur landet utföra vissa antika föremål efterlevs. Vidare är offentlighet viktig för att hindra avyttring av förfalskningar och stöldgods.

I Norge, där avgift tas ut, har en stor privatmarknad för konst växt upp. Vid privatförsäljning utgår inte avgift eller moms. En allt större del av marknaden har flyttat utomlands.

En värdestegring kommer att beskattas även om den motsvarar enbart inflationen.

Bukowskis hänvisar också till att det inte gjorts någon utredning av intäkter och kostnader eller av statens momsintäkter från andrahandsförsäljning av konst och hur de skulle påverkas om en avgift införs. Inte heller finns någon utredning av hur stort konstnärernas behov verkligen är. En procent-siffra som satts utan närmare utredning kan lätt höjas, med åtföljande osäkerhet för marknaden.

Vidare påpekas att aktörerna på marknaden på olika sätt stöder kulturlivet och konstnärerna. Bukowskis föreslår att de regler som skall tillämpas i Sverige görs lika dem som gäller inom EG eller kan komma att gälla vid en harmonisering.

Bukowskis anför också följande.

Att köpa ett konstverk av en ung till synes lovande konstnär är inte bara ett stöd till konstnären utan även ett risktagande. Det är inte alla tavlor som stiger i pris. Skall man då beskattas för att någon av de konstnärer man satsat på blir framgångsrik? Detta torde inte befrämja yngre okända konstnärers försäljning av sina tavlor. Önskvärt borde vara att de kunde leva på sin verksamhet och inte på bidrag.

Svenska föreningen för upphovsrätt avvisar tanken på beskattning och finner frågan om en vidareförsäljningsavgift förenlig med Bernkonventionens krav för en droit de suite vara förtjänt av studium och anser upphovsrättsutredningen vara lämpligt forum härför.

Upphovsrättsutredningen kommer i den pågående utredningsetappen att behandla frågan om droit de suite. Utredningen anser det därför inte vara lämpligt att nu göra något uttalande i frågan.

I de fyra motioner som behandlas i betänkandet framställs yrkanden som syftar till att en avgift eller skatt på vidareförsäljning av konst skall införas för att stödja konstnärerna.

Motionsyrkandena har följande innehåll. I motion Kr222 (fp) begärs att en avgift skall införas på yrkesmässig andrahandsförsäljning av konst i syfte att stödja bildkonsten och bildkonstnärerna. Avgiften skall enligt motionärerna tillföras en särskild fond. Motionärerna bakom motion Kr242 (c) yrkar att frågan om ekonomiskt stöd till skapande konstnärer genom uttag av avgift vid andrahandsförsäljning av konst skall utredas och förslag därefter föreläggas riksdagen. Även i motion Kr309 (s) begärs utredning om ett fondsystem som skall finansieras genom avgift på andrahandsförsäljning av konst och som skall utnyttjas för stöd åt konstnärerna. Avgiften bör vara minst 5 % och fondmedlen bör fördelas dels individuellt, dels kollektivt. Motionären i motion Kr310 (vpk) yrkar att riksdagen skall föreläggas förslag till ekonomiskt stöd åt de sämst ställda konstnärerna, finansierat genom en särskild skatt — förslagvis på 5 % — på andrahandsförsäljning av konst.

Kulturutskottet har låtit remissbehandla motionerna. Remissyttrandena redovisas i *bilaga 3* till betänkandet. En remissammanställning har återgetts i det föregående. I korthet kan remissutfallet beskrivas på följande sätt.

Myndigheter och organisationer som företräder konstliv och konstnärlig verksamhet ställer sig genomgående positiva till motionerna. Vikten av att bildkonstnärernas ofta mycket svåra ekonomiska situation måste förbättras genom snara direkta stödåtgärder betonas. Även allmänna kulturpolitiska skäl åberopas till stöd för motionsförslagen. Konstnärsnämnden har överlämnat en av nämndens kanslichef utarbetad utredningsrapport om konstavgift.

Samtliga företrädare för konsthandeln motsätter sig motionsförslagen. Av de många skäl härför som åberopas begränsar sig utskottet till att här nämna att de offentliga auktionerna skulle missgynnas och att man skulle riskera en ökad försäljning av konst mellan privatpersoner och en styrning till utlandet av försäljningen. Det betonas att EG:s regler på området bör studeras närmare.

Riksskatteverket ställer sig negativt till att en avgift eller skatt införs. Verket framhåller att en sådan avgift som föreslås i motionerna i konstitutionell mening är en specialdestinerad skatt och att riksdagen tidigare har avvisat förslag om specialdestinerade skatter. Inkomsterna av skatten skulle enligt myndigheten också bli för små för att motivera ett införande. Myndigheten betonar att ett införande skulle innebära ett avsteg från principen att skatteadministrationen bör förenklas.

Upphovsrättsutredningen framhåller att utredningen kommer att behandla frågan om ersättning till konstnärer vid andrahandsförsäljning av deras verk, s.k. *droit de suite*. Enligt utredningen är det inte lämpligt att nu göra något uttalande i frågan.

Kulturutskottet har berett skatteutskottet och lagutskottet tillfälle att yttra sig i ärendet (*bilaga 1 och 2*).

I lagutskottets yttrande lämnas en utförlig redovisning för upphovsrättsliga regler av betydelse för bedömning av ärendet, däribland Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk. Lagutskottets överväganden redovisas utförligt i det följande.

Skatteutskottet erinrar om att utskottet tidigare uttryckt sin förståelse för kulturarbetarnas speciella arbetsförhållanden, vilka bl.a. motiverat den särreglering vid beskattningen som infördes år 1985. När det gäller de nu aktuella motionerna har utskottet dessutom förståelse för motionärernas uppfattning att det föreligger ett allmänt behov att förbättra konstnärernas ekonomi och skapa större möjligheter för dem att leva på sin konstnärliga verksamhet. Utskottet kan också, anföras det i yttrandet, i och för sig hysa sympati för tanken att man skall till konstnärerna själva överföra en del av de betydande värdestegringar på konst som kan uppkomma efter det att ett konstverk sålts första gången. Trots det anförda anser skatteutskottet att man i första hand bör söka andra lösningar på konstnärernas problem än att, som motionärerna föreslagit, införa en särskild avgift på vidareförsäljning av konst. Utskottet hänvisar bl.a. till riksskatteverkets yttrande och till en pågående utredning som har i uppgift att sanera bland punktskatterna, något som står i motsättning till motionsförslagen. Vidare anser utskottet att man bör avvakta resultatet av upphovsrättsutredningens behandling av frågan om s.k. droit de suite. Skatteutskottet är mot bakgrund av det anförda för närvarande inte berett medverka till att tillkalla en sådan utredning eller begära sådana förslag som motionärerna yrkar.

Kulturutskottet konstaterar inledningsvis att frågor om kulturarbetarnas villkor under den senaste tioårsperioden tilldragit sig allt större uppmärksamhet. Ett levande kulturliv är beroende av kulturarbetarnas insatser och kulturarbetarna berikar vår tillvaro och skapar bestående värden. Detta konstaterande gjordes i proposition 1984/85:93 om kulturarbetarnas skatteförhållanden m.m. Betydelsen av kulturarbetarnas insatser för samhället i övrigt har under tiden efter avgivandet av propositionen ytterligare accentuerats på olika sätt. Utskottet nöjer sig här med att som ett exempel hänvisa till att resurser numera börjat tillföras kulturområdet i ett regionalpolitiskt syfte.

Kulturutskottet vill framhålla att kulturarbetarnas ekonomiska villkor inte är tillfredsställande trots de insatser som gjorts och görs av stat, landsting och kommun. Inte minst många bildkonstnärer lever under villkor som behöver förbättras. Det är mot den angivna bakgrunden inte förvånande att krav av det slag som här är aktuella framställts, detta i all synnerhet som det förekommer att stora vinster görs på konstmarknaden genom vidareförsäljning av konst men utan att konstnären eller dennes efterlevande får del av värdestegringen. Som lagutskottet framhåller är det en grundläggande förutsättning för litterär och konstnärlig verksamhet och därmed för kulturlivet i stort att upphovsmännen tillförsäkras möjligheter till ersättning för sina prestationer. Kulturutskottet ansluter sig också till det positiva synsätt på motionsförslagen som lagutskottet gett uttryck åt. Det finns enligt kulturutskottets mening tungt vägande argument för ståndpunkten att konstnärerna genom ett ersättnings- eller avgiftssystem skall få del i det ekono-

miska utbytet av yrkesmässig vidareförsäljning av konst. Samtidigt kan man inte bortse från att det i ärendet framförts synpunkter från konsthandeln och riksskatteverket som kräver beaktande och som talar mot att det införs en ersättning till konstnärerna som bygger på den konstruktion som anges i motionerna. Utskottet anser dock inte att dessa synpunkter bör hindra en ingående prövning av de förslag som finns i motionerna och som blivit belysta genom remissbehandlingen.

Då det gäller den närmare utformningen av ett avgifts- eller ersättnings-system finns olika meningar hos remissinstanserna. Lagutskottet anför i frågan följande.

Upphovsrättsutredningen har — utan att anföra några synpunkter i sakfrågan — framhållit att utredningen kommer att ta upp spörsmålet om ersättning till konstnärer vid vidareförsäljning under den nu pågående etappen av utredningsarbetet. Andra remissinstanser förespråkar lösningar som inte bygger på upphovsrättslig grund. Enligt lagutskottets mening ger utredningen i ärendet inte underlag för ett ställningstagande från riksdagens sida till vilket alternativ som bör väljas. Om ett avgifts- eller ersättningssystem skall införas måste den närmare utformningen av det övervägas ytterligare. Härtill kommer att valet av lösning kan påverkas av resultatet av upphovsrättsutredningens överväganden om upphovsmännens rättigheter vid bibliotekslåning av litterära verk och vid offentlig visning av konst. Som berörts är inskränkningarna i upphovsmannens ensamrätt desamma vare sig det gäller vidare spridning eller offentlig visning av konstverk och litterära alster. Inskränkningarna bygger på tanken att utgivningen eller den första försäljningen av exemplar av verket konsumerar upphovsmannens spridnings- och visningsrätt till exemplaren. Skulle upphovsrättsutredningens överväganden i fråga om visningsersättningen leda fram till att upphovsmännen får ett inflytande i detta hänseende kan det te sig omotiverat att inte ge konstnärerna liknande rättigheter vid vidareförsäljning av konst.

Vidare anför lagutskottet följande.

En annan faktor som kan påverka bedömningen av hur ett avgifts- eller ersättningssystem vid vidareförsäljning av konst bör utformas är utvecklingen på det internationella planet. Sedan länge har det funnits ett gemensamt nordiskt intresse av rättslikhet när det gäller upphovsrätten och immaterialrätten i övrigt. Vidare har Sverige den uppfattningen att immaterialrättsliga frågor bör regleras i världsomfattande avtal så att samma skydd ges åt upphovsmän och andra rättighetshavare i alla länder, något som kommit till uttryck genom Sveriges anslutning till ett stort antal konventioner på området. Samtidigt är det ett starkt intresse från svensk sida av att så enhetliga regler som möjligt gäller i Västeuropa och att EG:s regler inte missgynnar oss. När det gäller den nu aktuella frågan är det inte bara intresset av att rättslikhet råder som gör sig gällande. Om utvecklingen i Västeuropa går mot att allt fler länder inför *droit de suite* kan det få betydelse för bedömningen av om vi bör välja en svensk särlösning som endast gäller den inhemska konsthandeln eller ett upphovsrättsligt avgiftssystem, som med Bernkonventionens regler ger svenska konstnärer rätt till ersättning även vid vidareförsäljning utomlands och utländska upphovsmän en ersättningsrätt här i landet. Också bedömningen av vilka konsekvenser en vidareförsäljningsavgift kan få för den svenska handeln med konst är beroende av utvecklingen i andra länder. Skulle avgifter vid vidareförsäljning av konst bli en mera allmän företeelse i Västeuropa torde man inte behöva hysa

sådana farhågor som konsthandeln yppat i sina remissyttranden för att konstförsäljningen skulle förläggas utomlands.

1988/89:KrU7

Kulturutskottet kan helt ansluta sig till lagutskottets överväganden i ovan angivna hänseende. Enligt kulturutskottets mening är det således nödvändigt att man avvaktar upphovsrättsutredningens ställningstagande till frågan om ersättning till konstnärer vid vidareförsäljning av deras verk (*droit de suite*). När utredningens redovisning i detta hänseende föreligger bör, i enlighet med vad lagutskottet föreslår, det i ärendet aktuella spörsmålet i hela dess vidd tas upp till prövning.

Kulturutskottet anser att riksdagen med anledning av motionerna som sin mening bör ge regeringen till känna vad utskottet sålunda anfört om överväganden rörande möjligheterna att införa ett ersättnings- eller avgiftssystem som ger konstnärerna del i det ekonomiska utbytet vid vidareförsäljning av konst.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Kr222 yrkande 2, 1987/88:Kr242 yrkande 9, 1987/88:Kr309 och 1987/88:Kr310 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om ett ersättnings- eller avgiftssystem vid vidareförsäljning av konst.

Stockholm den 1 december 1988

På kulturutskottets vägnar

Ingrid Sundberg

Närvarande: Ingrid Sundberg (m), Maj-Lis Lööw (s), Maja Bäckström (s), Berit Oscarsson (s), Jan-Erik Wikström (fp), Jan Hyttring (c), Anders Nilsson (s), Lars Ahlmark (m), Sylvia Pettersson (s), Erkki Tammenoksa (s), Leo Persson (s), Margareta Fogelberg (fp), Stina Gustavsson (c), Alexander Chrisopoulos (vpk), Kaj Nilsson (mp), Ulla Samuelsson (s) och Göran Åstrand (m).

Reservationer

1. Ingrid Sundberg, Lars Ahlmark och Göran Åstrand (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Kulturutskottet vill" och på s. 8 slutar med "frågan följande" bort ha följande lydelse:

Kulturutskottet vill (= utskottet 8 rader) av värdestegringen.

Kulturutskottet delar dock skatteutskottets uppfattning att en kulturpolitiskt motiverad ersättning till bildkonstnärerna inte bör finansieras genom en punktskatt på vidareförsäljning av konst. En sådan skatt skulle — som riksskatteverket utvecklat — ha såväl principiella som praktiska nackdelar. Om staten vill ge bildkonstnärerna ett stöd motsvarande vad denna skatt

skulle kunna ge bör det i stället ske genom att utrymme för stödet skapas i statsbudgeten. Denna fråga får prövas på sedvanligt sätt i budgetsammanhang.

Lagutskottet uppehåller sig utförligt vid de upphovsrättsliga aspekterna och anför i frågan följande.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Kulturutskottet anser" och slutar med "utbytet vid vidareförsäljning av konst" bort ha följande lydelse:

Då kulturutskottet sålunda finner att en kulturpolitiskt motiverad förstärkning av stödet till bildkonstnärerna bör prövas vid behandlingen av budgeten för budgetåret 1989/90 och att den upphovsrättsliga sidan av frågan kommer att behandlas av upphovsrättsutredningen bör de nu föreliggande motionerna inte föranleda någon riksdagens åtgärd. Motionerna avstyrks.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

att riksdagen beträffande ett ersättnings- eller avgiftssystem vid vidareförsäljning av konst avslår motionerna 1987/88:Kr222 yrkande 2, 1987/88:Kr242 yrkande 9, 1987/88:Kr309 och 1987/88:Kr310.

2. Alexander Chrisopoulos (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Kulturutskottet kan" och slutar med "utbytet vid vidareförsäljning av konst" bort ha följande lydelse:

Kulturutskottet anser att vad som anförs i motion Kr 310 (vpk) är övertygande. Detta förslag — likaväl som övriga motinsförslag — har fått starkt stöd under remissbehandlingen. Riksdagen bör därför bifalla yrkandet i nämnda motion. Vidareförsäljning av konst bör således beläggas med en skatt, förslagsvis 5 % av försäljningsvärdet. Inkomsterna av beskattningen bör administreras av KRO och användas för att underlätta de sämst ställda konstnärernas ekonomiska situation.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Kr310 och med anledning av motionerna 1987/88:Kr222 yrkande 2, 1987/88:Kr242 yrkande 9 och 1987/88:Kr 309 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om ett ersättnings- eller avgiftssystem vid vidareförsäljning av konst.

Skatteutskottets yttrande

1988/89:SkU1y

1988/89:KrU7
Bilaga 1

Avgift på vidareförsäljning av konst

Till kulturutskottet

Kulturutskottet har berett skatteutskottet tillfälle att yttra sig över fyra motioner om införande av en s.k. vidareförsäljningsavgift på konst. Skatteutskottet får med anledning härav anföra följande.

I motion 1987/88:Kr309 av Oskar Lindkvist och Maj Britt Theorin (s) begärs utredning och förslag om införande av en vidareförsäljningsavgift på 5 % vid all annan omsättning av bildkonst än konstnärens försäljning från ateljé eller i kommission. Motionärerna föreslår vidare att avgiften skall tillföras en fond och fördelas bland konstnärer enligt fördelningsprinciper av individuell och kollektiv art.

I motion 1987/88:Kr222 (yrkande 2) av Bengt Westerberg m.fl. (fp) föreslås en avgift på andrahandsförsäljning av konst och att medlen används till att stödja bildkonsten och bildkonstnärerna.

Även Olof Johansson m.fl. (c) begär i motion 1987/88:Kr242 (yrkande 9) utredning och förslag om en avgift på vidareförsäljning av konst. Intäkterna bör enligt motionärerna användas så att de kommer de skapande konstnärerna till del.

I motion 1987/88:Kr310 av Alexander Chrisopoulos (vpk) begärs förslag om beskattning av andrahandsförsäljning av konst. Skattesatsen bör enligt motionären bestämmas till 5 % av försäljningspriset eller möjligen differentieras. Vidare föreslås att inkomsterna används till att förbättra de sämst ställda konstnärernas ekonomiska situation.

Riksskatteverket har i ett remissyttrande över motionerna ställt sig negativt till den föreslagna pålagan. Verket framhåller att det i konstitutionell mening är fråga om en specialdestinerad skatt och att riksdagen tidigare har avvisat förslag om specialdestinerade skatter. Inkomsterna av skatten skulle enligt verket också bli för små för att motivera ett införande. Slutligen betonas att ett införande skulle innebära ett avsteg från principen att förenkla skatteadministrationen.

Upphovsrättsutredningen framhåller att utredningen framdeles kommer att behandla frågan om ersättning till konstnärer vid andrahandsförsäljning av deras verk, s.k. droit de suite. Enligt utredningen är det inte lämpligt att nu göra något uttalande i frågan.

Företrädare för konsthandeln uttalar sig också mot förslaget. Bl.a. framhålls att konkurrensen skulle snedvridas, att de offentliga auktionerna

skulle missgynnas och att man skulle riskera en ökad försäljning av konst mellan privatpersoner och en styrning till utlandet av försäljningen. Från olika håll betonas att E.G:s regel i dessa frågor bör studeras närmare.

Andra remissinstanser ställer sig däremot överlag positiva till motionerna, och bl.a. tillstyrker en rad företrädare för konstliv och konstnärlig verksamhet av i huvudsak kulturpolitiska skäl. Vidare betonas att bildkonstnärernas ofta mycket svåra ekonomiska situation måste förbättras genom snara direkta stödåtgärder. *Konstnärsnämnden* har överlämnat en av nämndens kanslichef utarbetad utredningsrapport om konstavgift.

Skatteutskottet vill inledningsvis redogöra för några av de beskattningsregler som gäller på det aktuella området.

Konstnärer och andra fria kulturarbetare behandlas vid beskattningen som egenföretagare och omfattas av de skatte- och avgiftsregler som gäller för rörelseidkare. Enligt regler som riksdagen antog genom lagstiftning år 1985 får kulturarbetare och andra rörelseidkare, som har haft utgifter under tiden innan en verksamhet utvecklats till en rörelse, i efterhand dra av dem under en sexårsperiod. En förutsättning härför är dock att utgifterna hänför sig till samma år som rörelsen påbörjades eller det närmast föregående året. Vidare gäller för kulturarbetare särskilda regler för avdrag för arbetslokal i egen bostad och för resor samt att de taxeras av taxeringsnämnder med särskild sakkunskap.

Genom insättning på upphovsmannakonto har kulturarbetare med ojämn inkomstförhållanden en möjlighet att få uppskov med beskattningen av vissa inkomster. Regeringen har nyligen gett riksskatteverket i uppdrag att utreda olika frågor angående upphovsmannakonto.

Vid icke yrkesmässig försäljning av konstverk – liksom annan lös egendom – utgör realisationsvinsten skattepliktig inkomst för säljaren. Realisationsvinst vid avyttring fem år efter förvärvet eller senare beskattas inte. Har den lösa egendomen innehafts kortare tid än fem år sker beskattningen efter en fallande skala beroende på hur länge säljaren innehaft egendomen.

Enligt reglerna om mervärdesskatt gäller undantag från skatteplikt för sådana alster av bildkonst som ägs av upphovsmannen eller dennes dödsbo. Har äganderätten övergått till annan föreligger däremot skatteplikt enligt de allmänna reglerna.

Genom en lagändring år 1985 utvidgades det till mervärdesskatt skattepliktiga tjänsteområdet till att omfatta bl.a. den förmedling av varor som auktionsförrättare utför. Om ett konstverk säljs på auktion träffas således den provision auktionsföretaget tar ut av mervärdesskatt.

Skatteutskottet har tidigare uttryckt sin förståelse för kulturarbetarnas speciella arbetsförhållanden, vilka bl.a. motiverat den särreglering vid beskattningen som infördes år 1985. När det gäller de nu aktuella motionerna har utskottet dessutom förståelse för motionärernas uppfattning att det föreligger ett allmänt behov att förbättra konstnärernas ekonomi och skapa större möjligheter för dem att leva på sin konstnärliga verksamhet. Denna uppfattning stöds också av flertalet av de remissinstanser som representerar de kulturpolitiska och konstnärliga intressena i frågan. Utskottet kan också i och för sig hysa sympati för tanken att man skall till konstnärerna själva

överföra en del av de betydande värdestegringar på konst som kan uppkomma efter det att ett konstverk sålts första gången.

Detta till trots anser utskottet att man i första hand bör söka andra lösningar på konstnärernas problem än att, som motionärerna föreslagit, införa en särskild avgift på vidareförsäljning av konst. Anledningen härtill är bl.a. riksskatteverkets enligt utskottets uppfattning tungt vägande invändningar att den föreslagna avgiften från konstitutionell synpunkt snarast är att betrakta som en specialdestinerad punktskatt, att riksdagen tidigare har ställt sig negativ till olika system med specialdestinerade skatter och att inkomsterna av skatten i förhållande till kostnaderna och besväret med administrationen av den synes bli alltför små för att motivera ett införande. Utskottet vill härvid erinra om att det enligt direktiven (dir. 1987:30) till kommittén (Fi 1987:06) med uppdrag att utreda den indirekta beskattningens omfattning och utformning åligger kommittén att bl.a. undersöka möjligheterna att avskaffa de skatter som är svårtillämpbara och som har liten statsfinansiell betydelse. Inriktningen är således att sanera bland punktskatterna. Att mot den bakgrunden och innan det nämnda utredningsarbetet är slutfört begära utredning och förslag om ytterligare en punktskatt på ett helt nytt beskattningsområde skulle enligt utskottets mening inte vara lämpligt. Härtill kommer att även upphovsrättsutredningen ansett att riksdagen bör avvakta med ett ställningstagande till dess att resultatet av den utredningens behandling av frågan om s.k. droit de suite föreligger.

Mot bakgrund av det anförda vill utskottet för närvarande inte medverka till att tillkalla en sådan utredning eller begära sådana förslag som motionärerna yrkar. Utskottet avstyrker således motionerna.

Stockholm den 8 november 1988

På skatteutskottets vägnar

Lars Hedfors

Närvarande: Lars Hedfors (s), Bo Lundgren (m), Torsten Karlsson (s), Kjell Johansson (fp), Görel Thurdin (c), Anita Johansson (s), Hugo Hegeland (m), Bruno Poromaa (s), Sverre Palm (s), Karl-Gösta Svenson (m), Britta Bjelle (fp), Lars Bäckström (vpk), Gösta Lyngå (mp), Kjell Nordström (s), Jan Bergqvist (s), Sven-Erik Alkemark (s), Håkan Hansson (c) och Lisbeth Staaf-Igelström (s).

Kjell Johansson (fp), Görel Thurdin (c), Britta Bjelle (fp), Lars Bäckström (vpk) och Håkan Hansson (c) anför:

När det gäller de nu aktuella motionerna delar vi motionärernas uppfattning att det föreligger ett allmänt behov att förbättra konstnärernas ekonomi och skapa större möjligheter för dem att leva på sin konstnärliga verksamhet. Den särreglering vid beskattningen för konstnärer och andra kulturarbetare som infördes år 1985 är också motiverad av att dessa ansetts arbeta under speciella förhållanden, men enligt vår uppfattning är dessa åtgärder inte tillräckliga för att skapa tillfredsställande arbetsbetingelser för denna kulturpolitiskt viktiga grupp i samhället. Det är för övrigt tveksamt om de sämst ställda konstnärerna är hjälpta med ytterligare åtgärder på inkomstskatteområdet, eftersom deras problem snarare torde hänga samman med att de saknar inkomster än att de betalar för hög skatt.

Samtidigt är det så som några av motionärerna framhållit att konstmarknaden kännetecknas av att betydande värdestegringar på konstverk många gånger sker efter det att verket sålts av konstnären själv. Mot den bakgrunden anser vi att det är rimligt att man undersöker möjligheterna att till en del återföra denna värdeökning till konstnärskollektivet. Denna enligt vår mening tilltalande tanke ligger enligt vår uppfattning också i linje med de principer om s.k. droit de suite som tillämpas på olika håll i Europa. Vi vill inte bestrida att det kan föreligga vissa skattetekniska komplikationer med den ordning motionärerna skisserat, men enligt vår mening talar rättviseskäl och kulturpolitiska skäl starkt för att den prövas närmare i lämpligt sammanhang. Vi förordar att kulturutskottet med anledning av motionerna föreslår riksdagen att göra ett tillkännagivande med denna innebörd.

1988/89:LU1y

Vidareförsäljning av konst

Till kulturutskottet

Kulturutskottet har beslutat bereda lagutskottet tillfälle att yttra sig över motionerna 1987/88:Kr222 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) såvitt avser yrkande 2, 1987/88:Kr242 av Olof Johansson m.fl. (c) såvitt avser yrkande 9, 1987/88:Kr309 av Oskar Lindkvist och Maj Britt Theorin (s) och 1987/88:Kr310 av Alexander Chrisopoulos (vpk).

I motion Kr222 begärs att en avgift skall införas på yrkesmässig andrahandsförsäljning av konst i syfte att stödja bildkonsten och bildkonstnärerna. Motionärerna i motion Kr242 yrkar att frågan om ekonomiskt stöd till skapande konstnärer genom uttag av avgift vid andrahandsförsäljning av konst skall utredas. Även i motion Kr309 begärs utredning om ett fondsystem som skall finansieras genom avgift på andrahandsförsäljning av konst och som skall utnyttjas för stöd åt konstnärerna. Motionärerna i motion Kr310 yrkar att riksdagen skall föreläggas förslag till ekonomiskt stöd åt de sämst ställda konstnärerna, finansierat genom en särskild skatt på andrahandsförsäljning av konst.

Motionsyrkandena har remissbehandlats, varvid yttranden inkommit från riksskatteverket, statens konstmuseer, statens kulturråd, konstnärsnämnden, statens konstråd, upphovsrättsutredningen (Ju 1976:02), Stockholms handelskammare, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), Sveriges allmänna konstförening, Sveriges konst- och antikhandlareförening, Konstnärernas allmänna fackförbund, Aktiebolaget Stockholms auktionsverk, Aktiebolaget Bukowski-auktioner, Beijers auktioner/Scandinavian Art & Antiques Aktiebolag samt Svenska föreningen för upphovsrätt.

Lagutskottet har beslutat att avge yttrande och får anföra följande.

Lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk ger den som skapat ett sådant verk en tidsbegränsad rätt att ekonomiskt utnyttja det och ett visst ideellt betonat inflytande över hur och i vilka sammanhang verket används. För att ensamrätten skall skyddas krävs att verket har ett visst mått av självständighet och originalitet eller vad man brukar kalla verkshöjd. Det krävs däremot inte att verket har något kvalitetsmässigt värde i litterärt eller konstnärligt hänseende. Även litterärt eller konstnärligt undermåliga alster skyddas. Begreppen litterärt och konstnärligt verk i lagen är mycket vidsträckta. Som konstnärliga verk räknas sålunda i princip alla former för skapande i syfte att nå en konstnärlig verkan, t.ex. genom bild,

rörelse eller toner. Till denna grupp hör bl.a. målningar, alster av bildhuggarkonst, sceniska verk, musikaliska kompositioner samt filmverk.

De rättigheter upphovsrättslagen ger gäller under en tid av 50 år, i allmänhet räknat från upphovsmannens död.

Upphovsmannens rätt att ekonomiskt utnyttja verket innefattar en principiell ensamrätt att framställa exemplar av verket och göra verket tillgängligt för allmänheten t.ex. genom att bjuda ut exemplar av verket till försäljning, uthyrning eller utlåning eller på annat sätt sprida det bland allmänheten (spridningsrätt) eller genom att framföra eller visa det offentligt. I vissa avseenden är emellertid ensamrätten inskränkt av hänsyn till allmänna eller enskilda intressen. Sålunda gäller beträffande litterära och musikaliska verk att exemplar av verket som utgivits med upphovsmannens tillstånd fritt får spridas vidare och visas offentligt. På samma sätt får exemplar av konstverk som upphovsmannen givit ut eller överlätit spridas vidare eller visas offentligt. Med stöd av de angivna reglerna kan således exempelvis utgivna litterära verk fritt lånas ut från bibliotek och konstverk som upphovsmannen sålt säljas vidare.

Som framgår av redogörelsen ovan innebär upphovsrättslagen att upphovsmannen inte längre förfogar över spridningsrätten beträffande exemplar av konstverk sedan han väl låtit exemplaret komma i omlopp bland allmänheten. Han saknar med andra ord möjlighet att disponera över verket efter första överlåtelsen och kan då inte betinga sig någon ersättning vid vidareförsäljning. Inte heller övriga nordiska länder ger upphovsmannen någon rätt vid vidare spridning. I Norge gäller dock sedan 1948 en särskild lag som föreskriver att en procentuell avgift på försäljningssumman skall erläggas vid all offentlig försäljning av konstverk. Inkomsterna tillförs en särskild fond. Avgifterna är inte någon upphovsrättslig ersättning, vilket bl.a. innebär att avgiftsplikten inte är kopplad till skyddstiden för verket i fråga. I flera andra länder i Europa innefattar däremot upphovsrätten också en rätt till ersättning när originalexemplar av konstverk försäljs i andra hand. En sådan rätt, som brukar kallas *droit de suite*, finns i bl.a. Belgien, Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland och Ungern.

Den upphovsrättsliga lagstiftningen i Sverige bygger liksom motsvarande lagar i Danmark, Finland och Norge på internationella konventioner som syftar till att ge upphovsmän och andra rättighetshavare skydd oberoende av nationalitetsgränser. Den viktigaste av dessa är Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk som kom till 1886 och som sedan dess reviderats åtskilliga gånger. Bernkonventionen bygger på två huvudprinciper. Den ena är att varje konventionsstat skall ge upphovsmän från de andra konventionsstaterna samma skydd som sina egna medborgare. Den andra huvudprincipen är att en konventionsstat skall ge de övriga staternas upphovsmän ett visst i konventionen närmare angivet minimiskydd. *Droit de suite* ingår inte i detta minimiskydd men Bernkonventionen ger konventionsstaterna möjlighet att i sin nationella lagstiftning införa en sådan rättighet. Om *droit de suite* finns i nationell lagstiftning gäller inte den förstnämnda huvudprincipen om likabehandling. I stället föreskriver konventionen att möjligheten för upphovsmännen att åtnjuta *droit de suite* bara gäller i förhållandet mellan stater som har regler härom i sin lagstiftning.

Sverige har liksom ett mycket stort antal andra länder, däribland så gott som samtliga europeiska stater, anslutit sig till Bernkonventionen.

Den svenska upphovsrättslagstiftningen är sedan år 1976 föremål för en allmän översyn av upphovsrättsutredningen. Utredningen bedriver sitt arbete etappvis och har hitintills avlämnat sex förslag till lagstiftningsåtgärder. Under den nu pågående etappen av arbetet kommer utredningen att ta upp frågor om bl.a. upphovsmännens rätt till ersättning vid utlåning av litterära verk från bibliotek (bibliotekszersättning) och vid offentlig visning av konst (visningsersättning). Även i övriga nordiska länder pågår liknande utredningsarbete. Den danska upphovsrättsutredningen framlade år 1986 ett förslag om att konstnärer skulle ha s.k. følgeret, dvs. droit de suite, vid yrkesmässig vidareförsäljning av upphovsrättsligt skyddade verk. Förslaget har ännu inte lett till lagstiftning.

Också inom EG och WIPO (World Intellectual Property Organization) har frågan om droit de suite uppmärksamats. För EG:s vidkommande har sedan år 1977 arbete pågått i syfte att få till stånd en harmonisering av medlemsländernas lagstiftning i detta hänseende. Några konkreta resultat av arbetet föreligger dock hitintills inte. Från WIPO:s sida har ett förslag till riktlinjer för regler om droit de suite framlagts, vilka bygger helt på upphovsrättsliga grunder. Det innebär bl.a. att ersättningsrätten är en personlig förmån för upphovsmannen och hans arvingar, som inte kan överlätas.

Det ankommer inte på lagutskottet att uttala sig om huruvida det av allmänt kulturpolitiska skäl är motiverat att införa ett avgifts- eller ersättningssystem som ger konstnärerna en andel i vad som inflyter vid yrkesmässig vidareförsäljning av konst. Utskottet vill emellertid erinra om att utskottet vid behandlingen av upphovsrättsliga frågor i andra sammanhang har ansett det angeläget att man från statsmakternas sida slår vakt om upphovsmännens ställning och därför tillstyrkt olika förslag till åtgärder som syftat till att stärka upphovsmännens rättigheter. Utskottet har därvid understrukt att det är en grundläggande förutsättning för litterär och konstnärlig verksamhet och därmed för kulturlivet i stort att upphovsmännen tillförsäkras möjligheter till ersättning för sina prestationer. I linje med sin tidigare inställning ser utskottet positivt på motionärernas förslag om att konstnärerna genom ett ersättnings- eller avgiftssystem skall få del i det ekonomiska utbytet av yrkesmässig konstförsäljning. Flertalet av de myndigheter och organisationer som yttrat sig i ärendet har också ställt sig bakom syftet med motionerna.

När det gäller den närmare utformningen av ett sådant system är dock remissinstanserna inte lika eniga. Upphovsrättsutredningen har – utan att anföra några synpunkter i sakfrågan – framhållit att utredningen kommer att ta upp spørsmålet om ersättning till konstnärer vid vidareförsäljning under den nu pågående etappen av utredningsarbetet. Andra remissinstanser förespråkar lösningar som inte bygger på upphovsrättslig grund. Enligt lagutskottets mening ger utredningen i ärendet inte underlag för ett ställningstagande från riksdagens sida till vilket alternativ som bör väljas. Om ett avgifts- eller ersättningssystem skall införas måste den närmare utformningen av det övervägas ytterligare. Härtill kommer att valet av lösning kan påverkas av resultatet av upphovsrättsutredningens överväganden om upphovsmännens rättigheter vid bibliotekslåning av litterära verk

och vid offentlig visning av konst. Som ovan berörts är inskränkningarna i upphovsmannens ensamrätt desamma vare sig det gäller vidare spridning eller offentlig visning av konstverk och litterära alster. Inskränkningarna bygger på tanken att utgivningen eller den första försäljningen av exemplar av verket konsumerar upphovsmannens spridnings- och visningsrätt till exemplaren. Skulle upphovsrättsutredningens överväganden i fråga om visningsersättningen leda fram till att upphovsmännen får ett inflytande i detta hänseende kan det te sig omotiverat att inte ge konstnärerna liknande rättigheter vid vidareförsäljning av konst.

En annan faktor som kan påverka bedömningen av hur ett avgifts- eller ersättningssystem vid vidareförsäljning av konst bör utformas är utvecklingen på det internationella planet. Sedan länge har det funnits ett gemensamt nordiskt intresse av rättslikhet när det gäller upphovsrätten och immaterialrätten i övrigt. Vidare har Sverige den uppfattningen att immaterialrättsliga frågor bör regleras i världsomfattande avtal så att samma skydd ges åt upphovsmän och andra rättighetshavare i alla länder, något som kommit till uttryck genom Sveriges anslutning till ett stort antal konventioner på området. Samtidigt är det ett starkt intresse från svensk sida av att så enhetliga regler som möjligt gäller i Västeuropa och att EG:s regler inte missgynnar oss. När det gäller den nu aktuella frågan är det inte bara intresset av att rättslikhet råder som gör sig gällande. Om utvecklingen i Västeuropa går mot att allt fler länder inför *droit de suite* kan det få betydelse för bedömningen av om vi bör välja en svensk särlösning som endast gäller den inhemska konsthandeln eller ett upphovsrättsligt avgiftssystem, som med Bernkonventionens regler ger svenska konstnärer rätt till ersättning även vid vidareförsäljning utomlands och utländska upphovsmän en ersättningsrätt här i landet. Också bedömningen av vilka konsekvenser en vidareförsäljningsavgift kan få för den svenska handeln med konst är beroende av utvecklingen i andra länder. Skulle avgifter vid vidareförsäljning av konst bli en mera allmän företeelse i Västeuropa torde man inte behöva hysa sådana farhågor som konsthandeln yppat i sina remissyttranden för att konstförsäljningen skulle förläggas utomlands.

Det anförda leder utskottet till den uppfattningen att regeringen sedan upphovsrättsutredningen framlagt resultatet av sitt arbete i fråga om en vidareförsäljningsavgift bör ta upp spørsmålet i hela dess vidd till närmare prövning. Utskottet förordar att riksdagen med anledning av motionerna som sin mening ger regeringen till känna vad som sålunda anförts.

Stockholm den 8 november 1988

På lagutskottets vägnar

Rolf Dahlberg

Närvarande: Rolf Dahlberg (m), Lennart Andersson (s), Owe Andréasson (s), Stig Gustafsson (s), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Inger Hestvik (s), Allan Ekström (m), Bengt Kronblad (s), Gunnar Thollander (s), Hans Rosengren (s), Ewy Möller (m), Bengt Harding Olson (fp), Elisabeth Persson (vpk), Elisabet Franzén (mp), Lena Boström (s) och Karin Starrin (c).

Konstnärsnämnden

Frågan har redan tidigare varit föremål för överläggningar inom konstnärsnämnden. Tanken på en avgift i huvudsaklig överensstämmelse med vad som nu anförs i motionerna aktualiserades i anslagsframställningen från Sveriges bildkonstnärsfond för budgetåret 1988/89. Konstnärsnämndens styrelse beslöt med anledning därav ge kanslichefen i uppdrag att göra en förstudie av frågan och lämna en lägesrapport vid nästkommande sammanträde. Så skedde i december 1987. Kanslichefen fick då i uppdrag att arbeta vidare med frågan. En mera fyllig promemoria med förslag om införande av avgift på andrahandsförsäljning av konst vid auktioner och i konsthandeln har därefter utformats och förelagts styrelsen.

Konstnärsnämndens styrelse finner att det inte skulle medföra några negativa konsekvenser för konstnärerna om en sådan avgift införs. En möjlig lösning skisseras i utredningsrapporten Konstavgift.

KONSTAVGIFT

Utredningsrapport

*Konstnär's
Nämnden*

1.1 Bakgrund

Vid flera tillfällen har från konstnärshåll framförts önskemål om att andrahandsförsäljning av konst skall beläggas med en särskild avgift eller skatt, som skulle komma konstnärerna till del. Med "andrahandsförsäljning" brukar man avse sådan försäljning som sker efter den första överlåtelsen från konstnären. Frågan har i ett par omgångar diskuterats inom regeringskansliet, men något förslag har inte lagts fram.

Även inom konstnärsnämnden har saken tidigare berörts, bl.a. i anslagsframställningen från Sveriges bildkonstnärsfond för budgetåret 1988/89. Konstnärsnämndens styrelse gav då kansliet i uppdrag att göra en förstudie av möjligheterna att införa avgift eller skatt på andrahandsförsäljning av konst.

Vid 1987/88 års riksmöte togs frågan upp i följande motioner, nämligen 1987/88:Kr222 av Bengt Westerberg m.fl. (fp), 1987/88:Kr242 av Olof Johansson m.fl. (c), 1987/88:Kr309 av Oskar Lindkvist och Maj Britt Theorin (s) samt 1987/88:Kr310 av Alexander Chrisopoulos (vpk).

1.2 Motiv för avgift eller skatt

Som skäl för att belägga andrahandsförsäljning av konst med avgift eller skatt anförs ofta behovet att förbättra konstnärernas ekonomi. Så sker t.ex. i motion Kr222, där det heter: "En särskild fond för att stödja bildkonsten och bildkonstnärerna bör bildas på grundval av en ny avgift — — —" (s. 4). Enligt motion Kr309 skulle en sådan avgift innebära en förbättring av konstnärernas möjlighet att leva av sitt arbete.

Att belägga andrahandsförsäljningen med en avgift betecknas stundom som ett sätt att komma till rätta med en orättvisa. Så skedde t.ex. i bildkonstnärsfondens nyss nämnda äskande, där det bl.a. hette: "Samtidigt som många konstnärer lever i misär ökar konstförsäljning och spekulation".

Liknande tankegångar möter i några av riksdagsmotionerna. Så hänvisas t.ex. i motion Kr242 till att betydande värdestegringar många gånger sker efter det att ett konstverk sålts: "Den som skapar verket får alltså en ganska blygsam ersättning medan den som enbart innehar konstverket kan tjäna betydande summor". I motion Kr309 framhålls att det är nödvändigt diskutera "hur man skall kunna tillförsäkra konstnären en rimlig andel av värdeökningen på konstverk".

Både motionerna Kr309 och Kr310 hänvisar till spekulationsvinster som görs på vidareförsäljning av konst. Enligt den senare motionen används konstverk i en omfattande skatteplanering.

Här lämnas det sistnämnda argumentet åsido, eftersom det är svårt att bedöma hur vanligt det är att köp och försäljning av konst utnyttjas i det angivna syftet.

Det är emellertid viktigt att pröva möjligheterna att införa skatt eller avgift på andrahandsförsäljning av konst för att därigenom ge bildkonstnärerna större möjligheter att leva av sin konstutövning.

Bättre förhållanden för konstnärerna är emellertid inte bara ett gruppintresse för de närmast berörda. Det är för samhället viktigt att det finns skapande konstnärer som bidrar till att på olika sätt gestalta den verklighet vi lever i. Ofta hävdas att konsten i dag är mer oundgänglig än någonsin, därför att den ger oss helhetsbilder i en situation när vetenskapen genom specialisering och medierna genom "snuttifiering" håller på att fragmentera vår uppfattning om verkligheten. Att skapa bättre förutsättningar för den konstnärliga verksamheten kan alltså ses som en del av välfärdspolitiken.

Skatt eller avgift på andrahandsförsäljning av konst är *ett* sätt att öka den ekonomiska ramen för *en* konstnärsgrupp. I stort sett är den nämligen bara tillämplig på verk av bild- och formkonstnärer. Den kan utformas *antingen* som en individuell ersättning till de konstnärer vars verk säljs *eller* som en avgift att fördela till konstnärskollektivet som helhet. I förra fallet blir argumenteringen upphovsrättslig, i andra fallet får generella kulturpolitiska motiv anföras.

Det finns inget motsatsförhållande mellan de båda lagen av argument. Lagstiftning om upphovsrätt är ett sätt att slå vakt om konstnärers möjlighet att få ekonomiskt utbyte av sin verksamhet. Den danska upphovsrättsutredningen tar i betänkandet *Billedret* konstnärernas knappa ekonomiska villkor som utgångspunkt för förslag som syftar till att stärka deras upphovsrättsliga ställning. Det får dock, skriver utredningen, inte ske på bekostnad av konststödet.

2. Droit de suite

Med *droit de suite* menas att vid försäljning av originalexemplar av vissa verk en del av försäljningssumman skall tillfalla upphovsmannen. Enligt en rapport från World Intellectual Property Organization (WIPO) är den en parallell till den möjlighet som författare och komponister har att ekonomiskt utnyttja upphovsrätten till sina verk.

Den franska termen kan kännas främmande. Den har dock vunnit stor internationell spridning, även om man i några länder funnit lämpliga inhemska beteckningar. Så talar man i Tyskland om *Folgerecht*, i Danmark och Norge om *følgeret*, resp. *følgerett*. Professor Gunnar Karnell har i en uppsats i Nordiskt Immateriellt Rättsskydd (1978) prövat olika svenska termer (följdrätt, konstnärandel, konstverksåtföljd) men inte funnit någon som är språkligt bra och tydligt anger vad saken gäller. Liksom i hans uppsats används här det franska uttrycket.

Droit de suite infördes först i Frankrike och Belgien på 20-talet. Vid en konferens i Rom 1928 föreslog Belgien att en regel om droit de suite skulle införas i Bernkonventionen. Det förverkligades dock först vid en konferens i Bryssel tjugo år senare.

Bernkonventionen stipulerar nu att en signatärstat kan införa en rätt för upphovsmannen — eller efter hans död de personer eller institutioner som anges av den nationella lagstiftningen — till andel i priset vid försäljning efter den första överlåtelsen av originalkonst och originalmanuskript av författare och komponister. Rätten kan inte överlåtas.

Denna bestämmelse kräver några kommentarer.

1. Bernkonventionen *ålägger* inte något medlemsland att införa droit de suite.

Droit de suite har hittills införts i 30 länder, varav 12 i Europa, nio i Afrika, sex i Latinamerika och tre i Asien. Därtill kommer den amerikanska delstaten Californien. Det uppges dock att den i praktiken fungerar endast i Belgien, Frankrike, Ungern och Västtyskland.

Inom EG pågår sedan 1977 arbete på att harmonisera lagstiftningen om droit de suite inom gemenskapen och utvidga den till att omfatta alla medlemsländerna. Det har dock inte ännu lett till konkret resultat.

Inget nordiskt land har hittills infört droit de suite. Det föreslogs dock år 1985 för Danmarks del av den danska upphovsrättsutredningen i betänkandet *Billedret*. Mer härom längre fram.

2. Vilka slags verk som vid andrahandsförsäljning omfattas av droit de suite varierar i olika länder.

Så definieras t.ex. begreppet "original" olika. Skillnaderna gäller framför allt grafik och skulptur. Enligt fransk rätt synes det vara avgörande om konstnären själv har medverkat vid framställningen eller om den skett på rent mekaniskt sätt. Om exemplaren är signerade eller ej synes sakna betydelse i fransk och belgisk lag. I Västtyskland är det omstritt huruvida grafiska blad måste vara signerade för att reglerna om droit de suite skall gälla.

Det finns också olika synsätt på i vad mån brukskonst och fotografier skall omfattas av denna rätt. Brukskonst undantas sålunda uttryckligen av den västtyska lagen, medan den — också uttryckligen — innefattas av den belgiska. I Frankrike är läget oklart.

Den inledningsvis nämnda rapporten från WIPO innehåller förslag till riktlinjer (se underbilaga 1).

3. En grundprincip i Bernkonventionen är att rättigheter som ett land tillerkänner sina egna medborgare även skall omfatta medborgare i andra medlemsländer. Bestämmelsen om droit de suite avviker från denna princip genom att införa krav på ömsesidig behandling.

Det innebär att en konstnär i ett land som tillhör Bernunionen vid försäljning i medlemsländer som tillämpar droit de suite får ersättning i samma mån som han skulle ha fått ifall försäljningen ägt rum i hans eget land. Svenska konstnärer får alltså inte ersättning om deras verk säljs i t.ex. Belgien, eftersom Sverige inte erkänner droit de suite. Frankrike tillerkänner dock utländska konstnärer som deltagit i franskt konstliv och bott i Frankrike minst fem år (inte nödvändigtvis i följd) samma rätt som franska konstnärer utan krav på ömsesidig behandling.

4. Regeln att droit de suite inte kan överlätas hindrar i de flesta länder inte att den kan gå i arv. I vissa länder kan den överlätas genom testamente, i andra kan den endast övergå till make/a och bröstarvingar.

5. Vilka slags överlåtelser som ger rätt till droit de suite varierar. Grundregeln är att den första försäljningen från konstnären inte omfattas.

I de länder som först införde droit de suite utgick ersättningen vid konstauctioner. Flera länder, däribland Frankrike och Västtyskland, har utsträckt tillämpningen också till konsthandeln. Det mötte dock bestämt motstånd från konsthandlarnas sida.

I Frankrike ledde detta till att lagen inte kom att träda i kraft för konst-

handelns del. 1964 inrättades en socialförsäkring för konstnärerna, och konsthandlarna bidrar till den. Det är enligt den danska upphovsrättsutredningen omstritt, huruvida dessa bidrag kan anses vara en ersättning för droit de suite-avgifter.

I *Västtyskland* bojkottade gallerierna till att börja med alla konstnärer som var medlemmar av upphovsmannaorganisationen Bild-Kunst och som ämnade kräva ersättning enligt reglerna för droit de suite. Kontroversen bilades efter det att Bild-Kunst slutit avtal med den franska upphovsmannaorganisationen SPADEM om att representera också franska konstnärer i Förbundsrepubliken. I längden gick det inte för gallerierna att stänga sina dörrar för utländska konstnärer.

6. Också sättet att beräkna ersättningens storlek varierar olika länder emellan.

I de flesta länder som infört droit de suite utgår ersättningen med en viss procent på försäljningssumman. I Frankrike är den tre procent, i Ungern fem, och i Belgien utgår den med stigande procentsats, från två vid pris på 1 000 francs till sex vid 50 000 och mer. I några länder utgår ersättning bara om försäljningen inbringar en viss minimisumma, t.ex. i Frankrike 100 FF, i Belgien 1 000 BF och i Västtyskland 100 DM (ca 100, resp. 175 och 350 kr.).

Några länder baserar ersättningen på värdestegringen. Eftersom inget av dessa system fungerar i praktiken, lämnas de här åsido.

7. Det finns olika metoder för att inkassera ersättningen.

I *Belgien* skall den som organiserat en försäljning inom åtta dagar till en tjänsteman på utbildningsdepartementet anmäla vilka verk som försålts och inbetala uttagna avgifter. Tjänstemannen är dock inte skyldig att informera konstnärerna härom. De får själva vända sig till departementet för att få ut sina pengar.

I *Ungern* inkasseras avgiften av en statlig organisation som sysslar med försäljning av konst. Pengarna betalas till upphovsmannasällskapets konstfond, som sedan fördelar dem.

I *Frankrike* finns sedan år 1957 ett avtal mellan den nationella auktionsskammaren och de båda upphovsmannaorganisationerna Société de la Propriété Artistique et des Dessins et Modèles (SPADEM) och Association pour la Diffusion des Arts Graphiques et Plastiques (ADAGP).

Auktionsskammaren förser upphovsmannaorganisationerna med kataloger över auktioner. Med dem som hjälp kan dessa hålla reda på vad som säljs. Deras ombud besöker försäljningar som inte annonseras och där det inte finns katalog.

Upphovsmannaorganisationerna tillställer auktionsförrättarna listor över de medlemmar, vars verk skall säljas, kort före varje auktion. Förrättaren anger på listan försäljningspriset för varje verk och skickar in pengarna till organisationen i fråga.

Enligt uppgift från SPADEM till den danska upphovsrättsutredningen har den samlade ersättningen för droit de suite stigit från 1,2 milj. FF år 1972 till 4,6 milj. år 1984 (ca 1,3 milj. resp. ca 5 milj. kr. enligt dagens kurs).

I Västtyskland finns sedan 1980 ett avtal mellan Bild-Kunst och konsthandelns organisationer, som innebär att branschen varje år till Bild-Kunst betalar en klumpsumma, motsvarande en procent av omsättningen av för-

säljningen av nittonhundratalskonst. Denna summa täcker både ersättning-
en för droit de suite och den andel av socialförsäkringsavgifterna för konst-
närer som konsthandeln skall betala.

Bild-Kunst betalar in hälften av den mottagna summan till socialförsä-
kringsmyndigheterna. Återstoden fördelas med utgångspunkt från konst-
handelns uppgifter om priserna på försålda verk till ersättningsberättigade
konstnärer. 10–15 % av droit de suite-ersättningen tillförs en fond som
bistår konstnärer som inte omfattas av socialförsäkringen.

Enligt uppgift till den danska upphovsrättsutredningen uppgick droit de
suite-ersättningen i Västtyskland 1983 till 700 000 DM, dvs. mellan två och
två och en halv milj. kr. enligt dagens växelkurs.

3. Argument för och mot droit de suite

Gunnar Karnell diskuterar i sin tidigare nämnda artikel i *Nordiskt immate-
riellt rättsskydd* utförligt argumenten för och mot droit de suite.

Bland argument som anförts mot droit de suite nämner Karnell t.ex. att
det skulle bli både krångligt och kostsamt att kontrollera efterlevnaden.
Administrationn skulle urholka konstnärernas nettobehållning och orsa-
ka konsthandeln både merarbete och kostnader som ytterst finge bäras av
upphovsmännen.

Vidare har anförts att det finns risker *dels* för att konsthandeln inriktas på
verk, vars skyddstid löpt ut, *dels* för att den flyttar utomlands och *dels* för att
den antar former som inte kan kontrolleras. Karnell bedömer dock dessa
farhågor som mindre realistiska, om man sätter en lämplig storlek på avgif-
ten. Tre till fem procent brukar nämnas internationellt.

Ett annat argument som brukar anföras mot droit de suite är att den ger
mest utdelning åt välkända konstnärer men lämnar föga utbyte åt andra.

En principiell invändning anfördes av den svenska auktorsrättskom-
mittén, som 1956 hänvisade till att den som rättmätigt förvärvat ett konst-
verk kan försälja detta utan att det berör konstnärens förfoganderätt.

Samma utredning konstaterade dock också enligt Karnell att det vore
stötande för rättsmedvetandet att ägaren av ett verk skall kunna inkassera
vinsten, utan att det i någon mån kommer konstnären till godo. En värde-
stegring är "oftast att hänföra till den berömmelse som konstnärens fortsat-
ta produktion förskaffar honom; den kommer även hans tidigare avyttrade
verk till del och föranleder att dessa stiga i pris".

Mot argumentet att droit de suite lägger en extra börda på auktionsfirmor
och konsthandel anför Karnell, att denna avgift kan ses som en kostnad
bland andra; därtill en "som investeras i det skapande, varav konsthandeln
lever". Han tillägger att bildkonstnärer befinner sig i ett sämre läge än andra
upphovsmän, genom att de inte kan, beträffande samma verk, höja sina
ersättningskrav vid senare utnyttjanden.

Ytterligare ett argument som brukar anföras för droit de suite är att åtnju-
tandet av ett konstverk i original är vad som ger detta dess värde och att
detta värde aktiveras när det görs tillgängligt för en annan "mottagarkrets"
genom att överlåtas.

Karnell hänvisar sammanfattningsvis till att det bland bildkonstnärer

både i Sverige och andra länder växer fram krav på ersättning för att bildkonst visas för allmänheten (uppsatsen skrevs innan visningsersättningen infördes). Anspråken anknyter liksom övriga upphovsmäns till skilda sätt för verken att nå olika mottagarkretsar. Andra upphovsmän har möjlighet att vid mångfaldigande träffa avtal som binder deras ekonomiska intressen vid verkens framtida öden. Motsvarande möjligheter saknas för de bildkonstnärer, vilkas originalexemplar är föremål för handel. "En droit de suite kan här i viss mån utjämna mellan upphovsmannakategorierna rent rättstekniskt och på ett sätt som rättspolitiskt förefaller vinna allt starkare gensvar bland företrädare för upphovsmännens intressen".

4. Droit de suite i Danmark?

I *Danmark* föreslog den sittande upphovsrättsutredningen i betänkandet *Billedret* (Betaenkning 1063, publicerat 1986) att følgeret, dvs. droit de suite, skall införas.

Normalt innebär en vidareförsäljning av konst att verken i fråga får en ny publik. Det är då, menade utredningen, rimligt att konstnärerna får ersättning, liksom komponister får compensation när deras verk framförs offentligt. Samma argument har framförts inom WIPO (se s. 2).

Enligt förslaget bör konstnärer ges rätt till en ersättning med 5 % av priset, när upphovsrättsligt skyddade verk säljs vidare på auktioner och i yrkesmässig konsthandel. Försäljning från konstnären själv bör inte vara avgiftsbelagd. Också konstnärligt utformade bruksföremål som framställts i endast ett exemplar bör omfattas av følgeret, däremot inte byggnadsverk.

Rätten till ersättning skall enligt förslaget inte kunna överlätas annat än genom att den ärvs av make/a och efterlevande i rätt nedstigande led. Finns inte sådana arvingar bör intäkten av avgifterna kunna användas kollektivt.

Følgeret bör endast kunna göras gällande genom en organisation som kan övervaka konsthandeln och administrera avgifterna. Underlåtelse att erlägga avgift bör vara straffsanktionerad och falla under allmänt åtal.

Utredningen räknar med att en femprocentig avgift på auktionsförsäljning av konst skulle ha gett cirka en halv milj. kr. budgetåret 1980/81. Därtill kommer intäkterna av försäljningen i konsthandeln, vars storlek utredningen inte kunnat beräkna.

Av den halva miljon som avgiften på auktionsförsäljningen skulle ha inbringat, skulle ungefär en tredjedel ha tillfallit konstnärer som var i livet. Återstoden skulle ha gått till arvingar efter avlidna konstnärer.

Mot förslaget reserverade sig en ledamot. Han konstaterade att intäkterna blir små i förhållande till de administrativa kostnaderna och de bördor som skulle läggas på auktionsfirmorna och konsthandeln. Vidare skulle främst arvingar till avlidna konstnärer gynnas. Han hänvisade också till en uppgift om att verk av konstnärligt låg kvalitet omsätts mest och att därigenom huvuddelen av avgifterna skulle tillfalla deras upphovsmän. Slutligen menade han att det finns risk för att en lag om følgeret kan fördröja andra åtgärder till gagn för bildkonsten.

Frågan om følgeret har sedermera bearbetats av kultur- och kommunikationsministeriet. Den 14 januari 1988 förelades folketinget ett förslag till

ändring av lagen om upphovsrätt, som bl.a. tog upp utredningens förslag om fölgeret (Lovforslag nr. L 153).

I ministeriet hade man övervägt en lösning som skulle ha kombinerat en upphovsrättsligt motiverad fölgeret med en offentligrättslig avgift på om-sättning av konstverk, vars skyddstid löpt ut. Man konstaterade emellertid att det finns principiella och administrativa svårigheter med att blanda samman privaträttsliga och offentligrättsliga avgifter. Ministeriet drog slutsatsen att man först bör skaffa erfarenheter av en rent upphovsrättslig ordning, som administreras av konstnärerna själva.

I regeringsförslaget angavs att omsättningen av konst i Danmark "med stor usikkerhed" kan uppskattas till ca 200 milj. kr. per år. Det finns dock inga uppgifter om hur stor del därav som belöper sig på upphovsrättsligt skyddade verk.

Med anledning av regeringens förslag väckte Radikale Venstre den 29 januari 1988 i folketinget motioner om avgift på yrkesmässig vidareförsäljning av konst (Lovforslag nr. L 201 och 202). De innebar en sådan kombination av upphovsrättsliga och offentligrättsliga bestämmelser som ministeriet hade bestämt sig för att inte lägga fram.

Enligt Radikale Venstres förslag skulle en avgift om fem procent utgå på all yrkesmässig försäljning av bildkonst med undantag av konstnärens egen försäljning av sina verk.

När det gäller upphovsrättsligt skyddade verk av konstnärer som är danska medborgare eller bosatta i Danmark skulle femprocentavgiften betalas ut till upphovsmannen eller efterlevande maka/e, resp. bröstarvingar. Inflytande medel i övrigt skulle användas till stöd för unga konstnärer och till danska museers inköp av nutidskonst.

Innan regeringsförslaget och motionerna hunnit behandlas, upplöstes folketinget, och nyval utlystes. Därmed försvann förslagen från folketingets bord. Enligt uppgift väntas regeringen på nytt framlägga ett förslag i november 1988.

5. Avgift på konstförsäljning i Norge

5.1 Bakgrund

I Norge tog en statlig utredning, *åndsverkslovkomitéen*, redan år 1921 upp tanken på att införa droit de suite eller följerecht som man säger på norska, dvs. en rätt för konstnären att "följa" sitt verk, i den meningen att han får del av en värdestegring.

Regeringen föreslog år 1927 att det vid offentlig försäljning av originalkonst skulle utgå en avgift om två procent på försäljningssummor om mer än 100 kr. Avgiften skulle betalas av försäljaren och tillfalla konstnären, om denne var i livet, och i annat fall en fond. Propositionen innehöll också andra förslag om bestämmelser gällande upphovsrätt. Den bifölls inte av stortinget, som hade betänkligheter mot andra delar av innehållet.

År 1930 framlades ett nytt förslag till *åndsverkslov*, där bestämmelsen om droit de suite saknades. Som skäl anfördes att det vid den tiden inte betala-

des särskilt betydande priser för konst i Norge. Tvärtom fanns en tendens till fallande priser. Därför uppkom inga betydande mervärden som konstnärerna av rättviseskäl borde få del av. Vidare hänvisade regeringen till att det i Norge inte förekom stora konstauktioner som inbringade mycket pengar och att det saknades organisationer som kunde tillvarata konstnärernas rättigheter.

5.2 Treprocentavgiften och Bildende Kunstneres Hjelpfond

Efter kriget tog konstnärorganisationen Bildende Kunstneres Styre på nytt upp frågan, och det ledde till att stortinget år 1948 beslöt införa en avgift om högst tre procent på all offentlig försäljning av bildkonst i original. Den gäller såväl norsk som utländsk konst och verk av både professionella konstnärer och amatörer.

Avgiften utgår enligt lagens 1 § på försäljning av målningar i original, skulpturer i signerat original, avgjutningar eller kopior i olika slags gjutmaterial, signerade originalkonstverk och signerade kopior i sten, marmor, trä och annat material samt signerade teckningar och allt slags grafik. Ingen hänsyn tas till om den upphovsrättsliga skyddstiden har utlöppt. Avgiften omfattar inte bildvävar, konsthantverk och konstindustri.

Avgift utgår på all offentlig försäljning utom konstnärens försäljning av egna verk från sin ateljé eller bostad. Sker däremot försäljningen från konstnären själv men på utställning i offentliga lokaler, t.ex. på hotell och i butiker ansvarar arrangören för att avgift betalas in. Ingen avgift utgår vid överlåtelse mellan enskilda.

Pengarna tillfaller inte den upphovsman, vars verk försålts, utan tillförs Bildende Kunstneres Hjelpfond (BKH). Den förvaltas av en styrelse som består av ledamöterna i Billedkunstfaglig Sentralorganisation (BKS) och en ledamot som utses av departementet. (BKS är en av två konstnärorganisationer. Den fördelar bl.a. statliga samt en del kommunala och privata stipendier. Den andra organisationen, Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon, NBFO, har mera facklig prägel och förhandlar med staten om stöd och ersättningar. En sammanslagning av organisationerna diskuteras.)

5.3 Fondens användning

Bildende Kunstneres Hjelpfond skall enligt lagen "fortrinnsvis anvendes til støtte for eldre norske kunstnere som har innlagt seg fortjeneste av norsk kunst, eller disses etterlatte. Det skal også i viss utstrekning kunne anvendes til støtte for talentfulle unge kunstnere".

Utöver själva lagtexten finns inga skrivna regler om fördelningen, men enligt praxis används huvuddelen av fonden till *varig støtte* till bildkonstnärer över 60 år och deras efterlevande. Stödet, som är skattepliktigt, uppgår f.n. till 12 800 kr. per år. Vid årsskiftet 1986/87 hade 161 konstnärer varig støtte. Totalt utbetalades ca 2 milj. kr. i varig støtte under 1986.

En arbetsgrupp inom en statlig utredning konstaterade 1982 att lagens kriterium att pensionsmottagarna skall ha "innlagt seg fortjeneste av norsk kunst" numera spelar liten eller ingen roll, "idet vurderingen skjer på

sosiale indikationer når søkeren først er 'godkjent' som billedkunstner" (3-prosent avgift på omsetning av billedkunst og kunsthåndverk, NOU 1982:37, sid 32).

Konstnärer kan också, oavsett ålder, söka *enkeltpdrag* i samband med "konomisk krise som en følge av uforutsette utgifter, kombinert med dårlig ekonomi". Till yngre konstnärer utgår sådant stöd i regel med s.k. *kriselån* om högst 4 000 kr. mot 6 % ränta och med en återbetalningstid på två år. 28 lån beviljades under år 1986.

En ny stödform, *enkeltpdrag til eldre kunstnere*, infördes 1986. Enligt reglerna kan alla bildkonstnärer över 60 år söka sådant bidrag till fortsatt konstnärlig verksamhet, att användas för resor, utställningar, inköp av material etc. Vid fördelningen tas hänsyn till både mottagarens ekonomiska förhållanden och det ändamål han söker bidrag till.

En del av pengarna används till stipendier. Summan ökade från 366 000 kr. 1985 till 730 000 kr. 1986. De största stipendierna är Ulriks Hendriksens minnesstipendier om 20 000 kr.

5.4 Fondens intäkter och administration

Fondens intäkter uppgick 1950, som var det första normala verksamhetsåret efter starten 1948, till 143 000 kr. 1976 fattades knappt 300 kr. i den första miljonen. Därefter har ökningen gått snabbt. 1981 uppgift intäkterna, inklusive räntor, till 2,4 milj. kr., året därpå till 2,9 milj. kr., 1985 till 4,2 milj. kr. och 1986 till 5,8 milj. kr. 1987 passerade intäkterna sexmiljonerstrecket.

Den kraftiga ökningen antas bl.a. bero på att fondens registreringsrutiner förbättrats och att fonden blivit mer känd.

Fonden har ett register över mer än 600 gallerier, butiker, utställningslokaler och auktionsfirmor som regelbundet betalar in avgifter. De får varje år ett formulär, på vilket de kvartalsvis skall redovisa sin omsättning av bildkonst (se underbilaga 2). Blankettens nedre del utgörs av inbetalningskort för post och bankgiro, som uppgiftslämnaren skall använda för att betala in avgiften senast 15 dagar efter kvartalsskifte. Därefter debiteras 19 % dröjsmålsränta.

Inte all offentlig konstförsäljning sker på etablerade försäljningsställen. Genom pressurklipp, rapporter från konstnärernas distriktsorganisationer och meddelanden från lokala polismyndigheter får BKH:s kansli kännedom om tillfälliga utställningar, auktioner och andra försäljningar. Arrangörerna kontaktas då av fondkansliet och får upplysning om sina skyldigheter. Dessutom görs stickprovskontroller bland gallerier och andra företag som handlar med konst. Ett tiotal gallerier som slarvat med inbetalningarna följs upp särskilt noga.

Man har eftersträvat att ha "enkla och fyrkantiga" regler som är lätta att tillämpa. För att underlätta administrationen för dem som handlar med konst skall fortsättningsvis terminerna för inbetalning av treprocentavgiften sammanfalla med momsredovisningen.

För verksamheten på kansliet ansvarar en "dagelig leder" som för närvarande delar sin tid lika mellan BKH och BKS men som från och med årsskiftet 1988/89 helt skall ägna sig åt fonden. Personalen består i övrigt av

en "saksbehandler" som arbetar med inkrävande av avgifter m.m., en räkenskapssekreterare på två tredjedels tid och en "sekretariatsleder" med kamerala funktioner på halvtid.

Administrationskostnaderna uppgick år 1987 till ca en milj. kr. Det motsvarar 16,7 % av fondens sammanlagda intäkter. Förvaltningskostnadernas andel av intäkterna nådde sin hittills högsta nivå år 1975, då de uppgick till 30,3 %. De sjönk därefter fram till år 1982, då de var 17,6 %. År 1983 ökade andelen till 23,3 %, men därefter har den på nytt minskat. År 1984 var den 20,0 %, 1985 19,9 %, 1986 17,6 % och 1987, som nämnt, 16,7 %.

5.5 Lagen och fonden ses över

1978 tillsattes en kommitté med uppgift att utreda "formidlingen av billedkunst og kunsthåndverk". Den fick påföljande år tilläggsdirektiv att också pröva hur lagen om treprocentavgiften har fungerat när det gäller administration, infordran av avgifter och användning av fondens medel. Vidare skulle kommittén överväga om avgiftsplikten skulle vidgas till att omfatta konsthantverk.

En särskild arbetsgrupp tillsattes för att behandla de frågor som tilläggsdirektiven tog upp. Kommittén anslöt sig i huvudsak till dess förslag.

Den ovan nämnda arbetsgruppen konstaterade att departementet inte haft andra anmärkningar mot förvaltningen än att administrationskostnaderna varit för höga. Departementet har dock inte ålagt fonden att reducera dessa utgifter.

Arbetsgruppen anser att samordningen av BKH och BKS inte har varit helt ändamålsenlig. Styrelsen är med sina tolv medlemmar enligt gruppens mening för stor. Det är inte lämpligt att medlemmarna i en organisationsstyrelse samtidigt automatiskt är styrelse för fonden. Man kan inte förutsätta att ledamöterna i BKS' styrelse skall ägna sig speciellt åt fondens angelägenheter.

Samordningen av BKH:s och BKS' kanslier har lett till att fonden i realiteten betalat en icke oväsentlig del av BKS' administrationskostnader. Arbetsgruppen skriver att detta kanske varit nödvändigt för BKS men att tillskotten i så fall bör ges som öppna bidrag och inte genom att fonden belastas med en orealistiskt stor del av administrationskostnaderna.

Den norska upphovsrättsutredningen avstod i betänkandet *Billedkunst m. v.* (NOU 1987:28) från att föreslå införande av droit de suite med hänvisning till erfarenheterna av treprocentavgiften.

Utredningsförslagen har behandlats av kultur- og vitenskapsdepartementet. Den 24 juni 1988 framlade regeringen för stortinget ett förslag om att avgiftsplikten skall utvidgas (Ot.prp. nr. 2 1988—89). Enligt förslaget skall dels förvärv av konst med sikte på offentlig visning på museer, dels förvärv direkt från konstnären av utsmykningsuppdrag, beställningsverk eller tävlingsutkast jämföras med "offentlig omsetning". Det betyder att fonden tillförs tre procent också av kostnaderna för sådana konstköp.

I lagförslaget preciseras närmare vad som skall anses som bildkonst. Bland annat klargörs att textil bildkonst, glasmålningar, emaljarbeten och mosaiker omfattas av lagen och avgiftsplikten.

Fondens användningsområde föreslås vidgat till att förutom stöd till konstnärer också innefatta "andre formål til fremme av norsk billedkunst". Medlen skall dock inte gå till "rent fagforeningsarbeid".

Personalunionen mellan styrelserna för BKS och fonden skall upphöra. Fondstyrelsen skall minskas från tolv till fem ledamöter med personliga suppleanter, utsedda av departementet för fyra år. Fonden och BKS skall från den 1 januari 1989 inte längre dela kontor.

Avgiften skall i fortsättningen betalas i samband med varannan inbetalning av moms i stället för kvartalsvis.

Den kommitté som utrett treprocentfonden hade föreslagit att en särskild avgift skulle läggas på försäljning av konsthantverk från verkstäder eller utställningar.

I propositionen säger sig departementet vara ense med utredningen om att konsthantverkarnas ekonomiska förhållanden behöver förbättras. En lag om avgift på konsthantverk skulle emellertid bli komplicerad och kostsam att administrera i förhållande till de blygsamma intäkter som utredningen räknade med: 150 000 kr. i 1980 års penningvärde. Departementet anser därför att man bör vidta andra åtgärder för att stärka konsthantverkarnas ställning.

6. Skatt på konstförsäljning i Sverige — gällande regler

De bestämmelser om skatt på försäljning av konst som nu finns i Sverige innebär i huvudsak följande.

Moms utgår inte på försäljning av konstverk som ägs av upphovsmannen eller hans oskiftade dödsbo. Försäljning för konstnärens räkning i samband med en utställning eller i ett offentligt galleri är också momsbefriad. Har äganderätten genom t.ex. arvskifte övergått till annan än upphovsmannen gäller de allmänna reglerna om skatteplikt.

För andrahandsförsäljning av konst gäller samma regler för momsplikt som för försäljning av andra slags alster. Förutsättningar för momsskyldighet är bl.a. att försäljningen sker yrkesmässigt och inom ramen för en rörelse. Om andrahandsförsäljningen inte sker yrkesmässigt utan t.ex. mellan två privatpersoner eller från en privatperson till ett galleri utgår ingen moms.

Däremot blir *realisationsvinsten* skattepliktig inkomst för säljaren, om försäljningen sker inom fem år från förvärvet. Skattskyldigheten minskar enligt en fallande skala, beroende på hur länge säljaren ägt konstverket i fråga. Frågan om skärpt reavinstskatt och förmågenhetsskatt på lösöre har diskuterats men vid samtliga tillfällen avförts från dagordningen på grund av svårigheterna att åstadkomma fungerande kontroll utan att kränka integriteten.

7. Konstavgift — överväganden och förslag

I det föregående har en rad tungt vägande argument för att belägga andrahandsförsäljning av konst med avgift eller skatt anförts. En sådan skatt eller avgift bör därför införas.

I fortsättningen diskuteras några av de frågor som därvid aktualiseras. Vidare skisseras modeller för hur förslaget kan förverkligas.

1988/89:KrU7
Bilaga 3

7.1 Vilka överlåtelse?

Vilka slags överlåtelse bör beläggas med avgift eller skatt?

Den norska treprocentavgiften innefattar som nämnt all försäljning som sker i offentlig lokal — vare sig det är fråga om den första försäljningen eller vidareförsäljning. Det betyder att avgiften tas ut även när konstnären själv säljer sina verk vid utställningar på gallerier eller andra offentliga lokaler. Endast försäljning direkt från konstnären i hans ateljé eller bostad är undantagen.

En avgift på konstnärens egen försäljning vid utställningar torde i sista hand få bäras av honom själv. Man får visserligen förutsätta att avgiften skulle erläggas av köparen. Konst säljs emellertid på en fri marknad, och det är knappast troligt att köpare generellt är beredda att betala ett högre pris än i dag för konstverk som de köper. Följden skulle då bli att konstnären tvingas sätta ett lägre försäljningspris.

Till det kommer att kostnaderna för att anordna en utställning på ett galleri redan är betydande. Att lägga ytterligare en ekonomisk börda på konstnären — utställaren är inte tillrådligt.

Skatt eller avgift bör därför inte tas ut på konstnärens egen försäljning av sina verk, oavsett i vilken lokal den sker, utan endast på andrahandsförsäljningen.

Då återstår i princip två möjligheter.

1. Avgift eller skatt på all andrahandsförsäljning, vare sig den sker offentligt eller privat.

Den avgörande svårigheten härvidlag är att det inte finns fungerande kontrollsystem för privata affärstransaktioner. Om regler för kontroll och registrering skulle införas i samband med skärpning av reavinstbeskattningen, är det möjligt att tekniska förutsättningar skapas för en punktskatt även på privat konstförsäljning. Det är dock inte sannolikt att kontrollproblematiken löses under överskådlig tid. Detta alternativ är därför orealistiskt.

2. Skatt eller avgift på yrkesmässig andrahandsförsäljning

Det är just den yrkesmässiga försäljningen som omfattas av reglerna om droit de suite, i de länder där det systemet fungerar. Det är svårare att övervaka att den norska modellen efterlevs, eftersom avgiftsplikten där drabbar även tillfälliga auktioner och försäljningar. Det torde vara ett skäl — men inte det enda — till att treprocentfonden har så stora administrativa kostnader.

Om man knyter avgiftsplikten till yrkesmässig andrahandsförsäljning, ökar möjligheterna till kontroll, genom att försäljaren dels är deklarations- och bokföringsskyldig som rörelseidkare, dels är registrerad som redovisningsskyldig för moms.

Skatt eller avgift bör därför utgå på sådan andrahandsförsäljning av konst som sker yrkesmässigt.

1988/89:KrU7
Bilaga 3

Den yrkesmässiga andrahandsförsäljningen av konst sker framför allt på två sätt, nämligen genom auktionsfirmor och genom konsthandeln. Längre fram diskuteras olika modeller för hur skatt eller avgift kan tas ut i dessa båda sammanhang.

7.2 Vilka alster?

Om skatt eller avgift på andrahandsförsäljning av konst införs i Sverige — vilka alster bör då rimligen omfattas?

Reglerna om momsbefrielse för konstverk som ägs av upphovsmannen eller hans dödsbo omfattar ”målningar, originallitografier, originaletsningar o.d., originalskulpturer och andra alster av bildkonst, t.ex. textila konstverk, gobelänger och liknande. Som skattefria konstverk räknas inte konsthantverk och s.k. brukskonst.”

Det är alltså i stort sett samma slags verk som faller under den norska treprocentavgiften. Avgränsningen stämmer också rätt väl med den som brukar göras när det gäller droit de suite.

Samma definition bör användas, om den här föreslagna skatten eller avgiften på andrahandsförsäljning av bildkonst införs i Sverige. Det kan verka inkonsekvent att fotografier och konsthantverk faller utanför. Att innefatta dessa typer av konst skulle emellertid medföra svåra avgränsningsproblem.

7.3 Droit de suite?

I det föregående har två olika modeller för att belägga andrahandsförsäljning av konst med avgift eller skatt redovisats, nämligen droit de suite och den norska treprocentavgiften. Den förra är upphovsrättsligt motiverad och individuell, den senare kulturpolitiskt motiverad och kollektiv.

På vilken modell bör ett fortsatt utredningsarbete om en svensk avgift eller skatt inriktas?

Gunnar Karnell konstaterar i sin uppsats om droit de suite bl.a. att det finns uttalanden i förarbetena till den svenska upphovsrättslagen som kan sägas bana väg för droit de suite. Enligt lagmotiven bör nämligen varje utnyttjande av verk som är av praktisk betydelse falla under upphovsmannens rätt, om inte ”hänsyn till religiösa, kulturella eller eljest samhälleliga behov” ger fog för inskränkning.

Den svenska upphovsrättsutredningen avser att ta upp frågan om droit de suite i sitt nästa betänkande, som enligt uppgift kan väntas tidigast under år 1989.

Här lämnas de upphovsrättsliga argumenten åsido. Av vad som tidigare sagts framgår att det finns skäl både för och mot att införa droit de suite.

Ur konstnärernas synpunkt torde ett praktiskt men tungt vägande argument vara att droit de suite inte främst bidrar till att förbättra situationen för de konstnärer som inte kommit i ropet men som ändå utför ett arbete av god kvalitet. De som får största utbytet är populära konstnärer — som redan har

relativt goda inkomster — och deras efterlevande. Den danska upphovsrättsutredningen fann, som nämnts, att bara en tredjedel av droit de suite-avgifterna på auktionsförsäljning av konst 1980/81 skulle ha tillfallit konstnärer som fortfarande var i livet. Återstoden skulle ha kommit deras arvingar till godo.

Till dessa invändningar kan fogas att det blir krångligt och därmed kostsamt att administrera ett system där man måste hålla reda på om skyddstiden för varje sålt konstverk fortfarande gäller och där man måste spåra inte bara upphovsmän utan också efterlevande till avlidna konstnärer.

En avgift på all yrkesmässig andrahandsförsäljning av konst behöver inte upplevas som stötande eller tvivelaktig för rättsmedvetandet. Om pengarna tillfaller en fond och kan styras till mottagare som fyller kriterierna konstnärlig kvalitet och ekonomiskt behov, kan de kulturpolitiska syftena tillgodoses. Genom att man inte behöver forska efter individuella rättighetshavare minskar det administrativa krånglet.

Det finns inte anledning att här föregripa upphovsrättsutredningens arbete med frågan om droit de suite. Det bör dock noteras att de kulturpolitiska syften som brukar anföras för införande av en skatt eller avgift på andrahandsförsäljning av konst bättre torde kunna tillgodoses genom ett system liknande den norska treprocentavgiften.

7.4 Skatt eller avgift?

I denna promemoria har genomgående talats om "skatt eller avgift på andrahandsförsäljning av konst". Det är nu dags att ta ställning till vilkendera av dessa former som bör väljas.

Om en skatt på andrahandsförsäljning av konst skall tjäna syftet att förbättra konstnärernas situation, måste intäkterna av skatten specialdestineras till konstnärssstödet. Erfarenheterna visar emellertid att det är mycket svårt att få till stånd specialdestinerade skatter. Intäkterna av en ny skatt anses vanligen böra tillföras statskassan för att sedan genom budgetpropositionen fördelas till olika ändamål.

Som exempel kan nämnas den diskussion som ledde till att den s.k. kassettskatten infördes. Videogramutredningen hade 1981 föreslagit att en skatt på videospelare och/eller kassetter skulle tillföras en fond för angelägen ändamål på ljud- och bildområdet.

Påföljande år beslöt riksdagen att införa skatt på oinspelade kassetband.

Intäkterna beräknades till ca 120 milj. kr., varav två tredjedelar blev en allmän förstärkning av statens budget. En tredjedel skulle avsättas för insatser på musik-, film- och bildområdena. Åtta av dessa 40 miljoner användes för att införa visningsersättning till bild- och formkonstnärer. Den finansierades alltså med en punktskatt, som framför allt motiverades med att komponister och musiker förlorade inkomster genom att privatpersoner kopierade över grammfonskivor till kassett.

Om en skatt på andrahandsförsäljning av originalkonst införs, torde det ske i den formen att pengarna tillförs statsbudgeten som en allmän förstärkning för att möjliggöra reformer på kulturområdet. Därmed finns det inga

garantier vare sig för att intäkterna helt kommer bildkonstnärerna till godo eller ens för att ev. ökade intäkter verkligen tillförs kulturområdet.

Det är också osäkert vad som händer om intäkterna skulle bli mindre än de budgeterade. Kassettskatten gav betydligt mindre än beräknat. Det ledde till att anslagen till rättighetshavare på musikområdet minskade från åtta milj. kr. 1982/83 till tre milj. kr. innevarande år. Den del som tillförts bildkonstnärerna påverkades däremot inte.

Enligt en PM som upprättats inom utbildningsdepartementet får en beräknad inkomst om 20 milj. kr. anses utgöra ett minimum för att regeringen skall överväga att införa en punktskatt. De siffror som statens pris- och kartellnämnd tagit fram tyder på att det går att uppnå en sådan intäktsnivå endast om skattesatsen sätts till 10 % eller mer.

Det är alltså inte troligt att det går att få gehör för att införa en punktskatt på andrahandsförsäljning av konst. Om trots allt en sådan skulle införas, talar det mesta för att intäkterna inte specialdestineras till bild- och formkonstnärerna.

Ett alternativ till att belägga yrkesmässig andrahandsförsäljning av originalkonst med en punktskatt, administrerad av skattemyndigheterna, är att införa en avgift på sådan försäljning och låta den inkasseras av en särskild fond, som också får i uppdrag att förvalta och fördela pengarna.

Det senare alternativet är att föredra. I nästa avsnitt skisseras två modeller för hur en sådan avgift kan utformas.

7.5 Modeller för en avgift

När man överväger hur en avgift på vidareförsäljning av konst skall tas ut, måste man bl.a. ta hänsyn till hur marknaden ser ut. Som tidigare nämnts sker denna försäljning framför allt genom två kanaler, nämligen genom konsthandeln och genom auktionsfirmorna.

Konsthandlarna köper tavlor och säljer dem till sina kunder. Liksom andra handlare gör de ett påslag på det pris de själva betalat för att täcka sina kostnader. Hur stort det påslaget är varierar efter omständigheterna.

Auktionsfirmorna bygger sin verksamhet på att konstverk — och andra föremål — lämnas in till dem för att auktioneras bort. Vanligen tar de numera ut dels en säljavgift av den som lämnar in verket, dels en köpavgift av den som ropar in det. Storleken på dessa avgifter kan variera men är vanligen tio procent på inropspriset för säljare och köpare vardera. Moms utgår på provisionen. Det betyder att sälj- och köpavgift samt moms uppgår till sammanlagt ca 25 % av inropspriset.

Mot bakgrund av dessa förhållanden skall här två olika avgiftsmodeller diskuteras.

1. Lag om procentavgift. — Den första innebär att var och en som yrkesmässigt ägnar sig åt andrahandsförsäljning av konst genom lag blir skyldig att till en fond inbetala en avgift med en viss procent på den totala summan av sådan försäljning varje år. Underlåtelse att till fonden redovisa värdet av andrahandsförsäljningen och erlägga avgiften bör vara straffsanktionerad.

Samma villkor bör gälla för alla som ägnar sig åt denna verksamhet, oavsett om det sker genom handel eller genom auktioner.

Det är svårt att veta vilka effekter en sådan avgift får på marknaden. Även om köparen blir skyldig att betala avgiften, kan det hända att införandet av en ny påлага leder till att priserna på konst pressas i motsvarande mån.

Framför allt kan auktionsförsäljningen visa sig känslig i detta sammanhang. Om en femprocentig avgift införs, betyder det att sälj- och köpavgifter, moms och andrahandsavgift uppgår till 30 % av inropssumman. Det finns redan tecken som tyder på att priserna på konstauktionerna inte ökar lika snabbt som tidigare.

Eftersom konsthandlare fyller på sina lager bl.a. genom att ropa in tavlor på auktioner, kan det å andra sidan också hända att de söker höja sina försäljningspriser för att kompensera sin ökade kostnad. Det är svårt att bedöma om marknaden tål det.

2. Konstavtal. — En annan möjlighet skulle kunna vara att tillämpa en modell liknande den som finns på filmområdet.

Tidigare fanns en nöjesskatt på biobiljetter. Den slopades i samband med att staten och filmbranschens organisationer slöt ett avtal som innebär att branschen avstår från en del av biljettintäkterna som används för stöd till filmproduktion och andra filmändamål. I gengäld avstår staten från att konsumtionsbeskatta biografnäringen. De inlutna medlen förvaltas av stiftelsen Svenska filminstitutet.

På motsvarande sätt skulle staten kunna sluta ett avtal med auktionsnäringen, innebärande att staten avstår från moms på provisionen vid auktioner på konst mot att auktionsfirmorna förbinder sig att till en fond betala en avgift på exempelvis fem procent på inropspriset.

En svårighet med en sådan lösning ligger i att det för närvarande inte finns någon naturlig förhandlingspart för auktionsnäringen. Det blir därför svårt att åstadkomma ett avtal som binder hela branschen på samma sätt som film- och videoavtalet. Man kan emellertid också tänka sig ett system där auktionsfirmor var för sig skriver avtal med staten. För dem som inte gör det består momsplikten.

På motsvarande sätt skulle staten kunna sluta avtal med konsthandeln om att avstå från fem procent av momsen på konst mot att branschen förbinder sig att till fonden betala in fem procent av den årliga försäljningssumman av konst.

Fördelen med en avtalslösning av det här slaget är att den inte innebär ökade kostnader för vare sig köpare eller auktionsfirma, resp. konsthandlare.

I första hand bör därför avtalsmodellen komma i fråga.

7.6 Hur mycket pengar?

Hur mycket pengar skulle då en sådan skatt eller avgift kunna ge?

Med utgångspunkt från en kartläggning i september 1984 beräknade statens pris- och kartellnämnd värdet av andrahandsförsäljningen av original-

konst i gallerier och annan konsthandel samt hos antikvitets- och auktionsföretag under 1983 till mellan 150 och 250 milj. kr.

Försäljningen utgjordes till ungefär lika delar av auktions- eller förmedlingsförsäljning och av konst som inköpts av företagen för vidareförsäljning. Med försäljning i andra hand avsågs försäljning av verk som inte ägdes av upphovsmannen eller hans dödsbo.

Undersökningen omfattade målningar, teckningar, signerad och numrerad grafik, skulpturer, reliefer, glas- och keramikarbeten, textila konstverk och "annan originalkonst". Brukskonst och konsthantverksalster ingick inte i kartläggningen. 80 % av försäljningen utgjordes av målningar, teckningar och grafik.

En treprocentig avgift (som i Norge) skulle 1983 ha gett mellan 4,5 och 7,5 milj. kr. och en femprocentig (som i det danska förslaget om flgeret) mellan 7,5 och 12,5 milj. kr. I 1986 års priser skulle det betyda mellan 5,7 och 9,5 milj. kr., resp. mellan 9,5 och 16 milj. kr. Vilken nivå man än väljer, blir tillskottet till konstnärerna väsentligt — trots att en del av intäkterna måste användas för administration.

8. Fonden och dess användning

Diskussionen i föregående kapitel har lett fram till ett förslag att i Sverige införa en avgift på yrkesmässig andrahandsförsäljning av konst. Den bör tas ut på samma grupper av konstverk som är undantagna från mervärdesskatt då de säljs av upphovsmannen eller hans dödsbo, alltså målningar, originallitografier, originaletsningar o.d., originalsulpturer, gobelänger och liknande. Andrahandsförsäljning av fotografier, brukskonst och konsthantverk bör alltså inte vara avgiftspliktig.

Avgifterna bör inte tillfalla de konstnärer vars verk har sålts utan tillföras en fond, som får i uppdrag att både inkassera och efter ansökan fördela pengarna till yrkesverksamma konstnärer som dokumenterat arbete av god konstnärlig kvalitet. De belopp som betalas ut skall vara tillräckligt stora för att ge mottagarna ekonomiska möjligheter att ägna sig åt sin konst. Såväl ettåriga som fleråriga bidrag bör komma i fråga.

Den fond som här har skisserats påminner i flera avseenden om den norska treprocentfonden. Erfarenheterna av den är i huvudsak goda. Förvaltningskostnaderna är dock höga. De påverkas av allt att döma negativt av att fonden utfört tjänster som egentligen skulle ha belastat konstnärorganisationen BKS.

Den föreslagna fonden, "avgiftsfonden", bör knytas till en befintlig organisation eller myndighet för att genom sambruk av resurser hålla förvaltningskostnaderna nere. Samtidigt är det viktigt att fonden verkligen belastas med de faktiska kostnaderna för förvaltningen. Någon dold subventionering av annan verksamhet får inte förekomma.

I motion Kr310 föreslår Alexander Chrisopoulos att inkomsterna av en "beskattning" om förslagvis fem procent av försäljningsvärdet bör administreras av Konstnärernas riksorganisation. Man kan emellertid ifrågasätta lämpligheten av att en avgift av det slag det är fråga om förvaltas av en av konstnärernas fackliga organisationer.

Därtill kommer att det alltid finns en risk för att det organ som fördelar pengarna kritiserats för bristande oväld. Den är särskilt stor när det gäller en facklig organisation som kan utsättas för — kanske helt oberättigade — misstankar att favorisera sina egna medlemmar.

I Norge delar treprocentfonden lokaler — och delvis även personal — med konstnärnsorganisationen BKS. Hittills har de båda också haft samma styrelse. Det är knappast överraskande att det visat sig svårt att strikt hålla isär fondens och BKS' kostnader. Också dessa erfarenheter talar för att en konstnärnsorganisation inte bör få ansvaret för att förvalta den föreslagna fonden.

Den uppgiften bör i stället vila på en statlig myndighet. I första hand bör då konstnärsnämnden komma i fråga. Dess huvuduppgift, "att besluta om statliga bidrag och ersättningar till konstnärer" (SFS 1988:831, § 1), ligger i linje med de uppgifter som den föreslagna fonden skall ha.

Det kan synas ligga nära till hands att infoga avgiftsfonden i den inom konstnärsnämnden verksamma Sveriges bildkonstnärnsfond. Denna fond består emellertid av medel som staten årligen anvisar "som ersättning åt bild- och formkonstnärer för att konstnärliga verk av deras hand i offentliga institutioners ägo visas för allmänheten eller används på annat allmännyttigt sätt" (SFS 1982:600, § 1).

Bildkonstnärnsfonden har alltså en annan motivering och får sina pengar på annat sätt än den här skisserade avgiftsfonden. Det är t.ex. tänkt att styrelsen för den senare skall ha ansvaret inte bara för pengarnas fördelning utan också för deras inkassering och förvaltning.

Därtill kommer att i bildkonstnärnsfondens styrelse också konsthantverkare och fotografer är företrädare, dvs. kategorier vars verk enligt den här skisserade uppläggningsen inte kommer att beläggas med avgift vid andrahandsförsäljning. Det är knappast lämpligt att de är med och beslutar hur bidragen skall fördelas.

Däremot finns det skäl att företrädare för konsthandeln och auktionsbranschen bereds plats i avgiftsfondens styrelse. Dess verksamhet är nämligen beroende av ett förtroendefullt samarbete med dem som yrkesmässigt handlar med konst.

Det kan också hävdas att det för konstnärerna innebär ett större mått av trygghet att kunna söka bidrag från och bedömas av två olika fondstyrelser.

Konstnärsnämnden innefattar nu fyra organ för handläggning av ärenden rörande bidrag och ersättningar till konstnärer, nämligen

- styrelsen för Sveriges bildkonstnärnsfond,
- arbetsgruppen för upphovsmän på musikområdet,
- arbetsgruppen för musiker och sångare samt
- arbetsgruppen för scen- och filmkonstnärer.

Det går mycket väl att infoga avgiftsfondens styrelse som ett femte organ i konstnärsnämnden. Genom omfördelning av arbetsuppgifter vid kansliet kan den nya fondens personalbehov delvis tillgodoses. I lokalerna finns det plats för den personal som därutöver behövs.

Slutsatsen av det här förda resonemanget är att den nya avgiftsfonden bör bli ett femte organ inom konstnärsnämnden med uppgift att inkassera avgifter på

andrahandsförsäljning av originalkonst samt förvalta och fördela dessa medel.

1988/89:KrU7
Bilaga 3

I motion Kr309 föreslås att fondens styrelse bör bestå av bildkonstnärer och statliga representanter. Eftersom fondens verksamhet är beroende av ett förtroendefullt samarbete med konsthandeln och auktionsbranschen är det viktigt att också dessa får vara representerade i styrelsen. Konstnärerna bör dock vara i majoritet.

9. Sammanfattning

Den diskussion som förs i denna promemoria mynnar ut i ett antal förslag som sammanfattningsvis innebär

- att en avgift om fem procent på försäljningssumman tas ut på yrkesmässigt andrahandsförsäljning av originalkonst,
- att skyldigheten att erlagga avgift regleras genom ett avtal mellan å ena sidan staten och å andra sidan auktionsfirmorna och konsthandeln, innebärande att staten avstår från en så stor del av mervärdesskatten på andrahandsförsäljningen av konst som motsvaras av femprocentavgiften,
- att avgiftsplikten skall omfatta sådana konstverk som enligt nu gällande regler är undantagna från mervärdesskatt, när de ägs av upphovsmannen eller dennes dödsbo,
- att avgiftsplikten skall omfatta sådana konstverk som enligt nu gällande regler är undantagna från mervärdesskatt, när de ägs av upphovsmannen eller dennes dödsbo,
- att avgiften skall inkasseras, förvaltas och fördelas av en särskild fond,
- att dess styrelse skall bestå av konstnärer, företrädare för auktionsnäringsringen och konsthandeln samt för staten, varvid konstnärerna skall vara i majoritet, samt
- att fonden organisatoriskt skall knytas till konstnärsnämnden, där dess styrelse blir ett femte organ vid sidan av de nuvarande.

Förslag till riktlinjer för droit de suite, utarbetade av World
Intellectual Property Organization (WIPO)

First guiding principle:

WORKS SUBJECT TO 'DROIT DE SUITE'

The following are subject to 'droit de suite':

- paintings, gouaches, water-colours, pastels and monotypes,
- drawings, whatever their purpose,
- sculptures carved, hewn or cut by the artist himself and replicas of these, as also studies, rough models or sketches made for them but not constituting the work in its final form.

Whatever the material used, works created by the artist's own hand must be deemed original works.

Where editions of sculpture or prints are concerned, they are to be deemed original if the materials used for the production of the edition, and in particular the model in the case of sculpture and the plate in the case of prints, were made by the artist himself and if the edition was produced under the supervision of the artist and according to his instructions.

The same holds good in the case of the applied arts, with particular reference to tapestries, ceramics and copper enamels, so long as the copies of the work were produced in very limited numbers from an original design by the artist and were made by him or under his supervision. In this case, 'droit de suite' will apply only to that portion of the selling price which is attributable to the artistic value of the article.

With the exception of architectural drawings, plans and models, architectural works, as also photographs and manuscripts (literature, drama, music), are not to be counted among the works subject to 'droit de suite'.

Second guiding principle:

TRANSACTIONS SUBJECT TO 'DROIT DE SUITE'

'Droit de suite' applies to public sales and sales made through a dealer, whatever the methods used by the latter to carry out the operation, in which he participates as purchaser, seller or intermediary.

'Droit de suite' does not apply to the initial sale of the work by the artist or to the first resale of the work by a dealer within ten years of that initial sale.

Third guiding principle:

THE RATE AND BASIS FOR CALCULATING THE LEVY IN RESPECT OF 'DROIT DE SUITE'

The levy in respect of 'droit de suite' is payable by the seller.

The levy shall represent 5 per cent of the selling price before any deduction. 'Droit de suite' shall not be applicable, however, if the selling price is

less than US \$50 to US \$100 or if the work is resold at a price lower than the price paid by the seller, the onus of proof resting on the latter.

1988/89:KrU7
Bilaga 3

Fourth guiding principle:

THE TERM OF APPLICABILITY AND THE BENEFICIARIES OF
'DROIT DE SUITE'

The right known as 'droit de suite', which is inalienable and untransferable, whether or not against payment, benefits the artist who created the work during his lifetime. He may not renounce or waive this right.

After his death, this right benefits his successors in title in accordance with the legal rules governing inheritance for a period of time equal to that provided for in respect of the other economic rights of authors.

Fifth guiding principle:

PRACTICAL ARRANGEMENTS FOR LEVYING DUES IN RESPECT OF 'DROIT DE SUITE'

All agents acting as intermediaries between the purchaser and the vendor (in particular, organizers of public sales or art dealers) shall be required to levy on the selling price of works an amount resulting from the application of these provisions, and to forward it to the artist or his representative within a period of one month from the date of the sale.

The vendor, the purchaser and their agent (in particular, the organizer of the public sale or the dealer) shall be jointly and severally responsible for paying to the artist or his successor in title the levies provided for under this law. They may be ordered jointly and severally to pay damages to the beneficiaries of 'droit de suite'. Their liability shall cease, however, if they pay the amount resulting from the application of these provisions to the artist or his representative or, failing that, if they make such payment under the condition laid down in the decree for the implementation of these provisions.

Only a copyright agency bound to professional secrecy shall be empowered to demand information from the organizer of a public sale or from a dealer concerning the selling price and the name and address of the vendor of an original work in the resale of which that organizer or dealer has been involved in the course of the year preceding the request for information.

The copyright agency may, at its own expense and on its own responsibility, examine accounts or any other commercial document, in so far as this is necessary to verify the accuracy or completeness of any information concerning which it has reasonable doubts.

Claims by the author shall be barred beyond a period of ten years.

The expectancy of 'droit de suite' may not be the subject of judicial execution, and any disposition thereof shall be without legal effect.

Any infringement of these provisions shall be liable to the following penalties (to be specified).

1988/89:KrU7
Bilaga 3

I henhold til lov av 4. november 1948 skal det innkasseres 3% avgift av all offentlig omsetning av bildende kunst. Avgiften skal innbetales kvartalsvis med 15 dagers betalingsfrist til BILDENDE KUNSTNERES HJELPEFOND. tlf (02) 46 52 93

Oppgave nr. 6529

Innsender:

Wergelandsveien 17
0167 OSLO 1

Adresse:

Oppgave for kvartal 19

1. M.V.A.-pliktig omsetning for dette kvartal, før beregning av merverdiavgift	Kr.	_____
2. 3% avgift beregnet av post nr. 1	Kr.	_____
3. Omsetning frattatt for merverdiavgift for dette kvartal.
Jvnf. lov om merverdiavgift, § 5.1 a.	Kr.	_____
4. 3% avgift beregnet av post nr. 3	Kr.	_____
5. Samlet 3% avgift for dette kvartal, (sum post nr. 2 og 4)	Kr.	_____

OBS!: Salær/provisjon skal inngå i omsetningsbeløpene under post nr. 1 og 3.
Grunnlag for beregning av eventuell merverdiavgift er sum av post nr 1 og 2.

Denne oppgaven gir en fullstendig og korrekt oversikt over den faktiske avgiftspliktige omsetningen dette kvartalet.

den

Ansvarlig underskrift

For sent innbetalt avgift vil bli belastet med morarente.

Unnlattelse av å innkassere avgift, samt å unnlate å sende inn oppgave over avgiftspliktig omsetning er straffbart.

Beløpet er innbetalt til postgirokonto **4 13 95 07**

BILDENDE KUNSTNERES HJELPEFOND
WERGELANDSVEIEN 17
0167 OSLO 1

Postgiro Innbetaling NORGE

OPPGAVE NR. 6529

Belast min/vår postgirokonto

Innbetalingsnummer og signatur/kvitteringsstrykk

Norske kroner

Gre

Porto for innbetaling

Ved reklamasjon må De vise kvittering

Porto på kvittering

● ● Kodeling ●

Belast min/vår
postgirokonto

Underskrift ved girering/
innbetalingsnummer

Bestenfalls

BILDENDE KUNSTNERES HJELPEFOND
WERGELANDSVEIEN 17
0167 OSLO 1

Bl. 580 c-h

Norske kroner

49

Til postgirokonto (7 siffer)

H

<

4139507 +00+

Inom konstnärsnämnden pågår för närvarande ett utredningsarbete rörande avgift på andrahandsförsäljning av konst. Arbetet, som beräknas slutföras i början av hösten 1988, har hittills avsatt en förstudie som statens kulturråd har tagit del av. Kulturrådets bedömning framgår av en skrivelse 1988-02-04 till utbildningsdepartementet. Rådet har där uttalat sitt stöd för konstnärsnämndens initiativ med hänvisning till bildkonstnärernas svåra situation som gör det angeläget att alla möjligheter prövas att hitta fungerande former av kompletterande stöd.

Om konstnärsnämndens utredning genomförs planenligt bör den kunna utgöra tillräckligt underlag som utredningsmaterial. Detta skulle i så fall vara det snabbaste sättet att få fram önskat beslutsunderlag.

Den ovan angivna skrivelsen har följande lydelse:

Andrahandsförsäljning av konst m.m.

Att den ekonomiska och arbetsmässiga situationen för bildkonstnärerna är svår är ett välkänt faktum. Från konstnärernas organisationer hävdas att situationen blir allt värre, något som illustreras av att allt fler konstnärer blir beroende av arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Samtidigt kan konstateras att statens insatser inom kulturbudgeten för att stödja bildkonst och bildkonstnärer är betydande. Enprocentmålet för förvärv av konst till statens byggnader tillämpas sedan 1984/85. Bildkonstnärsfonden fick för innevarande budgetår en anslagsökning med 10 milj. kr. samtidigt som radikala förbättringar infördes via bostadsdepartementets budget och för finansiering av konstnärlig utsmyckning av bostadsområden.

Dessa och andra statliga insatser är tillsammans med kommunernas och landstingens insatser emellertid inte tillräckliga för att skapa en marknad som fungerar för det antal bildkonstnärer som i dag är verksamma. Deras svårigheter står i en allt bjärtare kontrast till den accelererande utvecklingen av handeln med konstobjekt till skyhöga priser utan att konstnären får del av värdestegringen. Ett återkommande krav från konstnärskåren har därför varit att en avgift skulle införas på andrahandsförsäljning av konst. Det aktualiserades senast i en skrivelse 1987-08-25 från Konstnärernas riksförbund (KRO) till regeringen. Kulturrådet konstaterar med tillfredsställelse att konstnärsnämnden inlett ett utredningsarbete om andrahandsförsäljning. Rådet har i en skrivelse till nämnden förklarat sig berett att följa och i lämpliga former delta i detta arbete.

Ett annat krav från konstnärskårens sida är att skattelagstiftningen för konstnärerna skall ändras och bättre anpassas till konstnärernas förhållanden. Kulturrådet har tagit del av det brev om konstnärsskapets villkor som Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) den 19 januari 1987 tillställde regeringen. Däri yrkas att en ny utredning snarast tillsätts för att kartlägga de problem som gäller konstnärernas skatteförhållanden. I likhet med konstnärsnämnden anser kulturrådet att mycket talar

för att nuvarande regler inte är anpassade för konstnärernas förhållanden. Kulturrådets styrelse stöder därför KLYS' krav på en utredning.

Statens kulturråd ser det också som mycket angeläget att alla möjligheter att finna väl fungerande kompletterande former för stöd till bildkonsten och bildkonstnärerna tas till vara liksom att skattelagstiftningen revideras. Sammanfattningsvis vill kulturrådet därför utan att ta ställning till rätts tekniska lösningar uttala sitt stöd för utredningsarbete som rör avgift på andrahandsförsäljning av konst liksom KLYS' framställning om utredning av kulturarbetarnas skatteförhållanden.

Statens konstråd

Efter en erinran om bl.a. att en avgiftsbeläggning av vidareförsäljning av konstnärliga verk inte i och för sig kommer att beröra rådets ansvarsområde, anför statens konstråd följande.

Konstrådet vill här ändå stryka under det behov som ligger bakom motionerna. Bildkonstnärernas ofta mycket svåra ekonomiska situation måste förbättras genom snara direkta stödåtgärder. Avgift vid auktionsförsäljning av konst kan vara en sådan åtgärd. Den bör snarast utredas vidare så att man hittar den lämpligaste konstruktionen. Kanske kan man då undvika de nackdelar som enligt rådets mening är förknippade med såväl den norska modellen, där en generell avgift fonderas, som med den danska, där en upphovsrättsligt motiverad avgift återgår till det försålda verkets upphovsman. Det finns annars en risk att avgiftsbeläggning vid handeln indirekt drabbar konstnärerna, och att det avsedda stödet inte hittar fram till de konstnärer som bäst behöver det.

Rådet finner det till sist positivt att frågan förs fram till en lösning också i Sverige.

Statens konstmuseer

Det faller sig naturligt att i princip tänka sig två kategorier av konst och konsthantverk, dels sådan som utförts under de senaste femtio åren och där en upphovsrättslig aspekt (droit de suite) kan hävdas, dels äldre konst och konsthantverk, som närmast skulle kunna rubriceras som antikviteter.

Statens konstmuseer ställer sig mycket positiv till tanken på en avgift som täcker hela detta område under förutsättning att de därigenom till förfogande ställda resurserna kommer inte bara konstnärerna utan även allmänheten till godo.

De galopperande priserna gör att museer, arkiv och bibliotek i dag har svårt att hävda sina intressen och för det allmännas räkning förvärva de viktigaste objekten ur vårt kulturarv, som hotas av export eller av att på annat sätt göras otillgängliga för allmänheten. Situationen ställes ofta på sin spets då kulturvårdande myndigheter kan se sig nödsakade att enligt den nya "utförsellagen" utfärda exportförbud för särskilda kulturföremål utan att därför ha resurser att lösa in dem för statens räkning. Skulle kulturinstitutionerna kunna tillgodogöra sig den värdestegring som nu i första hand

kommer konstsamlarna och handeln till godo skulle också en bättre balans mellan det allmännas och privata intressen kunna upprättas.

Rent administrativt skulle det också vara enklast om all andrahandshandel med konst belades med samma avgift och att medlen efter en viss schablon fördelades mellan konstnärerna och kulturinstitutionerna motsvarande ungefär värdet av vad som hänförs sig till modern konst respektive antikviteter.

Vad fördelningen till konstnärerna beträffar kan man givetvis i princip tänka sig två modeller, en som innebär att konstnären eller dennes efterlevande tillgodogör sig värdestegringen, en annan som bygger på att resurserna tillförs konstnärskollektivet och fördelas efter kriterier liknande Författarfondens. På liknande sätt kunde en fond för inlösen av särskilt betydande kulturföremål inrättas.

Man kan inte bortse från att höga priser till stor del — dock icke alltid — är relaterade till hög kvalitet och det rimliga är därför att de resurser som en avgift skulle frigöra i första hand skulle utnyttjas för att stimulera den kvalitativt högstående konsten. Detta innebure införandet av ett stipendiesystem som kunde möjliggöra för betydande konstnärer och lovande konstadepter att genom generösa arbetsstipendier ges tillfälle att arbeta på större, mindre lönsamma projekt. Samtidigt förefaller det stötande om en konstnär som lever under små omständigheter inte själv skulle få tillgodogöra sig värdestegringen på sina produkter.

Av vad som framhållits ovan framgår att statens konstmuseer stödjer tanken på en återförsäljningsavgift i en eller annan form. Frågan hur de därigenom tillgängliga resurserna på bästa sätt skall komma konsten och konstnärerna till godo — ovan har visats på ett par exempel — måste dock, enligt Statens konstmuseers uppfattning, först bli allsidigt belyst och utredd.

Upphovsrättsutredningen

Upphovsrättsutredningen kommer i den utredningsetapp som nyss inletts och vars resultat beräknas föreligga tidigast om ett år att behandla frågan om ersättning till konstnärer vid andrahandsförsäljning av deras verk, s.k. droit de suite. Vi anser det därför inte lämpligt att nu göra något uttalande i frågan.

Riksskatteverket

Sammanfattning

Enligt RSVs mening torde en pålaga av i motionerna diskuterat slag vara att anse som en skatt. Införs en sådan skatt bör beskattningsförfarandet direkt anknytas till vad som gäller i fråga om andra punktskatter. Skatten bör administreras inom skatteförvaltningen. RSV avstyrker dock ett införande av från intäktsynpunkt små skatter.

Beträffande karaktären av den i motionerna hos regeringen begärda utredning och förslag om införande av en pålaga vid andrahandsförsäljning av konst anför RSV följande.

Föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna skall enligt 8 kap. 3 § regeringsformen meddelas genom lag om det gäller åliggande för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i personliga eller enskilda förhållanden.

Regeringen kan efter bemyndigande i lag utan hinder av den nämnda bestämmelsen i 8 kap. 3 § RF meddela vissa föreskrifter om annat än skatt (8 kap. 7 § RF).

För avgifter kan regeringen efter riksdagens bemyndigande meddela sådana föreskrifter som man på grund av undantagen i 8 kap. 3 § RF inte kan meddela i fråga om skatt. Bestämmelser om detta finns i 8 kap. 9 § RF.

Såsom RSV anfört tidigare i ett flertal remissvar har departementschefen gjort uttalanden om skillnaden mellan skatt och avgift (prop. 1973:90 med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning, s. 219—220). I propositionen uttalade departementschefen bl.a. följande.

I vissa fall kan det vara tveksamt om en penningpålaga skall betecknas som skatt eller avgift. Den praktiska betydelsen av en gränsdragning torde inskränka sig till situationer då riksdagen överväger möjligheten av att delegera beslutskompetens till regeringen. Enligt min mening har man i allmänhet att göra med en avgift i RFs bemärkelse endast om ett specificerat vederlag utgår för den erlagda penning prestationen. Även i vissa andra fall får dock en penningpålaga anses ha karaktär av avgift och inte av skatt. Ett sådant fall föreligger när penning prestationen tas ut endast i näringsreglerande syfte och i sin helhet tillförs näringsgrenen i fråga enligt särskilda regler. Kännetecknande för dessa fall är ofta att avgifterna och de däremot svarande utgifterna inte redovisas i statsbudgeten. Från sådana utgångspunkter bör man alltjämt kunna betrakta de avgifter som utgår som led i prisregleringen inom jordbrukets och fiskets områden som avgifter i statsrättslig bemärkelse. Jag kan i sammanhanget anmärka att sådana avgifter självfallet hör till lagområdet. Den beteckning som i det särskilda fallet åsatts en penningpålaga är självfallet inte avgörande för dess statsrättsliga karaktär. Den nuvarande allmänna arbetsgivareavgiften och tidigare utgående investeringsavgifter är sålunda att hänföra till skatter fastän de betecknas som avgifter. En pålaga förlorar inte heller sin karaktär av skatt enbart därför att den inte i första hand har motiverats med behovet av inkomstförstärkning utan främst fullföljer ett stabiliseringspolitiskt, försörjningspolitiskt eller annat sådant syfte.

För att konstnärer skall få del i värdeökningen på konstverk föreslås i motionerna att en avgift på vidareförsäljning av konst utreds. Intäkterna från avgiften bör enligt motionärerna användas så att de kommer de skapande konstnärerna till del. Vidare föreslås att en särskild fond bildas — bestående av bildkonstnärer och statliga representanter — för administration, inkassering och fördelning av inkommande medel. I motionerna Kr309 och Kr310 föreslås en avgift med 5 % av försäljningssumman.

Såvitt framgår skulle ingen del av intäkterna från avgiften återföras till de

avgiftsskyldiga (som såvitt RSV har uppfattat förslagen bör vara de som yrkesmässigt bedriver vidareförsäljning av konst).

Med hänsyn till det anförda torde den i motionerna föreslagna pålagen vara att anse som en skatt. Att intäkterna från pålagen skall tillföras en särskild fond och inte staten torde inte ändra detta förhållande — tvånget att erlægga avgiften föreslås ju regleras av staten.

Administration

Betraktas pålagen som en skatt bör administrationen ankomma på RSV i egenskap av beskattningsmyndighet för flertalet punktskatter. Skatten bör författningsregleras enligt de principer som gäller för de övriga punktskatterna. Lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter bör således äga tillämpning.

Övrigt

RSV har tidigare i fråga om förslag att införa pålagor av skilda slag uttalat att en ny punktskatt inte bör införas om inte intäkterna kan beräknas uppgå till minst 100 milj. kr. per år.

Ett införande av från intäktssynpunkt små skatter får också anses innebära ett avsteg från principen att förenkla skatteadministrationen. En mångfald av sådana punktskatter gör vidare att skatteområdet blir svåröverskådligt.

Om pålagen tas ut som skatt bör — i enlighet med numera tillämpad praxis — någon specialdestinering inte komma i fråga. För det fall skatten införs bör den således redovisas över statsbudgeten.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)

Enligt 2 § upphovsrättslagen (URL) ligger vidarespridning av ett konstverk, som avyttrats av upphovsmannen, principiellt under hans fortsatta förfoganderätt. Genom den inskränkning som upptas i 25 § URL får dock den, som förvärvat ett av upphovsmannen överlåtet exemplar, fritt — utan vare sig rättsligt eller ekonomiskt ansvar mot upphovsmannen — sprida verket vidare, även mot ersättning och i kommersiellt syfte.

Följderna för konstnären av en sådan inskränkning hade uppmärksamats redan på 1800-talet och i Bernkonventionen infördes en bestämmelse om så kallad droit de suite. En sådan följd rätt ansågs emellertid så pass udda och sällsynt, att konventionens allmänna krav på så kallad nationell behandling inte kom att gälla för denna rätt; en stat som infört droit de suite är skyldig att tillämpa denna på medborgare i andra unionsstater endast under förutsättning av materiell reciprocitet, det vill säga att den andra staten tillerkänner sina medborgare samma eller liknande rätt. Ett antal länder inom Bernunionen har för sina medborgare infört en droit de suite.

Orsaken till att droit de suite aktualiserades var givetvis erfarenheten att konstverk av efterhand välkända konstnärer — inte minst till följd av deras

fortsatta verksamhet — efter den första avyttringen undergick betydande värdestegringar, som kom köparna i senare led men inte konstnären till godo. Det konstaterades att verk av konstnärer, som själva eller vars efterkommande levde i misär, på en öppen marknad gav konstägare och konsthandeln mycket stora vinster.

Droit de suite har även diskuterats i Sverige, bland annat i samband med införandet av nu gällande URL. Något mera konkret förslag till hur en sådan skulle kunna införas i lagen har emellertid inte utarbetats. Samtidigt har utvecklingen, både internationellt och i vårt land, lett till enormt stegrade priser på konstmarknaden. Verk av såväl avlidna som ännu levande konstnärer har blivit eftertraktade inte bara som samlarobjekt för dem som har ett genuint konstintresse utan också som objekt för ren kapitalplacering. Till denna utveckling i vårt land har givetvis bidragit att — medan realisationsvinster på gängse objekt för kapitalplacering som fastigheter och aktier numera är föremål för "evig" beskattning, det vill säga oavsett tidrymden för innehavet — konstverk i skattehänseende betraktas som vanligt lösöre och att alltså försäljningsvinst är skattefri efter fem års innehav av verket.

Den uppenbara orättvisan i att konstnärerna genom sitt fortsatta arbete genererar betydande, för att inte säga enorma vinster till konstmarknaden, har överallt väckt till liv frågan om att skapa möjlighet att återföra en del av dessa vinster till konstnärerna eller konstnärskollektivet. Som ovan sagts har en del länder sökt lösa frågan inom upphovsrättens ram genom införande av en droit de suite. Andra länder har diskuterat eller infört en avgift på vidareförsäljning av konst. Så har nu senast i Island införts en 10-procentig avgift på auktionsförsäljning, vilken avgift skall komma konstnärerna till godo.

De förslag till avgift på konstförsäljning som utskottet har att ta ställning till är således synnerligen välmotiverade. Tidigare betraktades inropssumman vid en auktion som gräns för köpeavtalet; alla eventuella provisioner och avgifter föll på säljaren. Numera får emellertid köparen på konstauktioner av det slag som ger de stora pengarna också betala inköpsprovision och för vissa auktioner gäller också momsbeläggning. Ingendera av dessa åtgärder har "stört" verksamheten; efter någon tvekan i initialskedet har marknaden helt anpassat sig till den nya ordningen och prisutvecklingen har fortgått relativt kontinuerligt. Det finns därför ingen anledning att anta att en särskild avgift på vidareförsäljning av konst till fromma för konstnärerna skulle ha sådana följder att den motverkade sitt eget syfte, och detta oavsett om avgiften läggs på säljaren eller på köparen.

Mot denna bakgrund vill KLYS, med stöd av uttalandena från konstnärssorganisationerna, med stort eftertryck *tillstyrka införandet av en vidareförsäljningsavgift.*

Avgiften bör utgå i varje försäljningsled efter det att konstnären avhått sig sitt verk och bör därför, på sätt KLYS ovan gjort, betecknas som en *vidareförsäljningsavgift*. Avgiftens storlek kan väl i och för sig diskuteras. Numera gäller emellertid på auktionsmarknaden inte längre varierande provisioner — tidigare tillämpades ofta en degressiv provision — utan den gängse provisionen är överallt 10 %. Med hänsyn härtill framstår det som

självklart, att för konstnären skall avsättas en summa som minst motsvarar den ersättning som auktionsfirman såsom förmedlare betingar sig; i själva verket är ju summan av försäljnings- och inropsprovision högre än 10%. Med hänsyn härtill yrkas det att *vidareförsäljningsavgiften bestäms till lägst 10 % av inropssumman*.

En avgift av detta slag är, som framgår ovan, principiellt upphovsrättsligt motiverad. När den utformas på föreslaget sätt, liksom till exempel i Island, är den emellertid inte att betrakta som en ren upphovsrättsersättning. Självfallet bör den emellertid principiellt förvaltas och fördelas som en dylik. Upphovsmännen på bildsidan önskar att förvaltningen sker genom ett särskilt organ så att inte denna avgift sammanblandas med å ena sidan reguljära upphovsrättsliga ersättningar, å andra sidan statligt stöd till bildkonstnärer. Med hänsyn till karaktären hos avgiften bör man tillgodose upphovsmännens önskemål i detta hänseende. Mera bestämt hur förvaltningen skall anordnas kan väl inte avgöras förrän man undersökt, vilka totala avgiftsbelopp det blir fråga om. Eftersom en hastig blick på dagens auktionsmarknad ger vid handen att avgiften årligen kommer att ge mångmiljonbelopp, bör man i det vidare arbetet med frågan utgå från att den förvaltas av ett särskilt organ. Hur detta skall vara konstruerat får bli föremål för överläggningar mellan det allmänna och berörda parter. Att upphovsmännen själva skall ha det avgörande inflytandet ter sig självklart; i den mån de accepterar att statliga representanter medverkar bör dessa — som till exempel i STIM:s styrelse — närmast få karaktären av administrativa rådgivare och garanter för en riktig förvaltning och fördelning av medlen.

Konstnärernas riksorganisation (KRO), som yttrat sig till KLYS

Under 1980-talet har en stark värdestegring och ökad omsättning skett av den bildkonst som säljs av andra än bildkonstnären (upphovsmannen) själv. Ofta är det en ren spekulativitet som styr prissättning och omsättning.

Beräkningar från KRO tyder på att enbart auktionsverken omsatte minst 100 milj. kr. per år budgetåren 1985/86 och 1986/87.

Konstnärerna får ut en mycket låg ersättning vid förstagångsförsäljning — jämfört med spekulationsvinster av vidareförsäljningen.

Det är nödvändigt att på allvar diskutera hur man skall kunna tillförsäkra konstnären en rimlig andel av värdeökningen på konstverk.

I Norge har sedan 1948 funnits en lag om 3 procents avgift på omsättning av bildkonst och konsthantverk. Erfarenheterna är mycket positiva. Avgiften läggs ovanpå försäljningssumman och erläggs av köparen. På Island har man sedan 1987 infört en 10-procentig avgift på auktionsförsäljning. Avgiften destinerar till konstnärerna. I Danmark har man diskuterat en s.k. fölgere som innebär att all offentlig försäljning av bildkonst skall ge en ersättning till konstnären på 5% av försäljningspriset. Avgiften skall inkasseras av en kollektiv organisation av konstnärer och fördelas individuellt.

En vidareförsäljningsavgift skulle innebära en förbättring av konstnärernas möjlighet att leva av sitt arbete. Härigenom kan punktsatser för nu verksamma t.ex. nyutbildade konstnärer göras. Vidareförsäljningsavgift bör omfatta all omsättning av bildkonst med undantag för konstnärens

egen försäljning från ateljé eller i kommission. En fond bör bildas bestående av bildkonstnärer med statlig representation för handhavande av fondens administration, inkassering och fördelning av inkommande medel. Riktlinjer bör omfatta fördelningsprinciper av individuell och kollektiv art. Avgiften bör fastställas till lägst 10%.

KRO vill utifrån (s) motion i frågan markera att avgiften bör benämnas *vidareförsäljningsavgift* och inte andrahandsförsäljning bl.a. beroende på att avgift även skall tas ut då konsten säljs i 3:e och 4:e hand.

KRO har under ett flertal år försökt vinna gehör för tanken på en vidareförsäljningsavgift och gläds nu åt att politikerna lyssnat på våra önskemål.

Avgiften bör vara 10% och på ett administrativt enkelt sätt förvaltas av en särskild fond vars huvuduppgift skall vara att stödja i dag verksamma konstnärer. En arbetsgrupp med företrädare för KRO, KIF och staten bör skyndsamt utarbeta en fördelningsmodell som kan tillgodose kraven på individuella och kollektiva fördelningar. KRO vill i detta sammanhang framhålla vikten av att fondmedlen inte sammanblandas med bildkonstnärsfondens arbete utan skall verka utifrån egna riktlinjer. Nämnas bör de stora problem som råder för unga och oetablerade konstnärer samt behovet av väl tilltagna arbetsbidrag. Kanske kan också pensionsfrågan diskuteras i detta sammanhang, vilket skulle frigöra medel ur bildkonstnärsfonden.

Föreningen Svenska tecknare, som yttrat sig till KLYS

Frågan har redan tidigare diskuterats inom föreningen, bl.a. i samband med finansieringen av Bildkonstnärsfonden, då denna bildades.

Bildorganisationerna torde vara helt eniga i att energiskt betona nödvändigheten av att en sådan avgift blir beslutad. I likhet med KRO anser vi att avgiften bör vara minst 10% av försäljningspriset. Med tanke på de administrativa kostnaderna bör man emellertid även diskutera en avgift i nivå med mervärdesskatten.

Avgiften skulle enligt den socialdemokratiska motionen inkasseras och handhas av en nybildad fond. Enligt vänsterpartiet kommunisternas motion skulle inkomsterna administreras av KRO, vilket däremot förefaller mindre välbetänkt. Som ovan nämnts har Svenska tecknare redan tidigare föreslagit att pengarna skulle handhas av Bildkonstnärsfonden, där i princip alla bildorganisationer är eller skall vara företrädade. En kommande utredning kunde i så fall förse Bildkonstnärsfonden med nödvändiga direktiv. Vi kan även tänka oss att en helt ny förvaltningsfond skapas.

Då det gäller försäljning av nu levande konstnärers verk, eller verk av avlidna konstnärer vars rätt enligt upphovsrättslagen ännu gäller, bör avgifterna oavkortat gå till vederbörande konstnärer eller deras efterlevande.

Vad beträffar länge sedan avlidna konstnärer bör avgifterna tillfalla fonden, för fördelning till organisationer och enskilda konstnärer.

Inom Svenska tecknare har även vissa fördelningsprinciper diskuterats, som i viss mån avviker från de andra bildorganisationerna. Vi tror att det är viktigt att man i detta sammanhang prövar nya vägar, särskilt som rättvisekravet gett upphov till många infekterade meningsutbyten.

Enklast uttryckt skulle vi vilja pröva en modell där konstnärsstödet från

fonden i första hand avsåg alla utgifter för inkomsternas förvärvande, *faktiska* utgifter såsom ateljéhyror, material, resor, transporter och utställningskostnader.

Vi uppfattar det nog som ganska märkligt att avgift på andrahandsförsäljning av konst inte för länge sedan införts i vårt land. Idén är ju knappast ny. Så kan man till exempe redan 1903, för 85 år sedan, i en artikel om den engelske akvarellmålaren Peter de Wint, läsa följande tänkvärda ord: "Since they died (David Cox och Peter de Wint) the value of their work has gone up by leaps and bounds. Indeed, it has increased so much and so rapidly that one cannot but wish that the State were entitled by law to retain some lasting pecuniary lien in the work of deceased artists. If only one per cent of the vast sums paid at public auctions belonged by right of law to a National and Permanent Artist's Fund, the amount thus accumulated for the benefit of art would be considerable year by year, and the genius of the dead would be a source of monetary encouragement to the genius of the living. Some such trivial tax would be a recognition of art as a national asset of perennial value. It would do much good — if well administered".

(Walter Shaw Sparrow i The Studio, 1903).

Föreningen Svenska tecknare väntar sig en snabb och insiktsfull utredning och ett införande av en vidareförsäljningsavgift på bildkonst och konsthantverk, som med tanke på de akuta behoven inte får dröja en dag mer än vad som är absolut nödvändigt.

Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare, som yttrat sig till KLYS

KIF anser det viktigt att en särskild skatt på vidareförsäljning av bildkonst införs. KIF vill tillägga att skatten, om minst 10%, även införs på vidareförsäljning av konsthantverksprodukter.

De inkomna medlen bör samlas i en för ändamålet nybildad fond, bestående av bildkonstnärer, konsthantverkare och statliga representanter. KIF anser också att fördelningsprinciperna av fondens medel bör vara av både individuell och kollektiv art och komma både bildkonstnärer och konsthantverkare tillgodo.

Svenska fotografernas förbund, som yttrat sig till KLYS

Förbundet ställer sig positivt till tanken på avgift på offentlig andrahandsförsäljning av bildverk. Förbundet uttalar sig därvid i första hand för en ordning där sålunda inkasserade medel utbetalas individuellt till respektive upphovsrätts- eller fotografirättsinnehavare så långt detta är ekonomiskt försvarligt.

Aktiebolaget Stockholms auktionsverk

Auktionsverket avstyrker bestämt ett införande av avgift på andrahandsförsäljning av konst, då en sådan avgift enligt Auktionsverkets uppfattning skulle motverka motionärernas grundläggande syfte att stödja nu levande

svenska konstnärer, bidra till en utarmning av den svenska konstskatten samt snedvrider den inhemska konkurrensen. Som skäl för denna uppfattning kan följande i korthet anföras.

1. Förslagen synes bygga på uppfattningen att andrahandsmarknaden på konst för närvarande upplever en generell värdestegring. En sådan uppfattning är också naturlig, om den enbart grundas på rapporteringen från kvalitetsauktionerna i massmedia. Uppfattningen är emellertid felaktig, då endast en mindre del av konsten stigit mer i värde än inflationen. Merparten av verk från nu levande konstnärer upplever tvärtom en betydande värdeminskning. Undantag av typ Lennart Jirlow, Philip von Schantz m.fl. finns men är förhållandevis mycket sällsynta. Om man i dag köper en målning av en nu verksam svensk konstnär och vill avyttra den inom fem år, kommer man troligen att göra en betydande förlust.

En väl fungerande andrahandsmarknad av den typ som i dag finns i Sverige i form av bl.a. välrenommerade auktionsföretag är en förutsättning för goda priser på förstahandsmarknaden. Den föreslagna avgiften skulle påverka andrahandsmarknaden negativt och strider därigenom direkt mot den grundläggande principen i motionärernas förslag att gynna konstnärernas ekonomiska möjligheter. En väl fungerande andrahandsmarknad är sannolikt av större värde för dagens svenska konstnärer än den föreslagna avgiften.

2. Det kan konstateras att intresset för svensk konst är mycket stort utomlands, och detta intresse är koncentrerat till den typ av konstverk som stigit mest i pris. Bara under det senaste halvåret har tre betydande auktioner på skandinavisk konst genomförts i London av de engelska auktionshusen Sotheby's, Christie's och Bonhams. Det förtjänar möjligen att uppmärksammas, att samtliga dessa auktioner ägt rum efter det att den nya lagen om begränsning av exporten av svensk konst trätt i kraft.

Enligt Auktionsverkets uppfattning skulle ett införande av en avgift på andrahandsförsäljning av konst i Sverige innebära att högklassiga svenska konstverk i en kraftigt ökad omfattning i stället försäljes utomlands, vilket entydigt bekräftas av erfarenheterna från Norge.

Att införa regler, som medverkar till att betydande svenska konstverk förs ut ur landet i ännu större utsträckning än nu, och som ger utländska auktionshus avsevärda fördelar i konkurrensen med auktionshuset i Sverige, förefaller icke ligga i linje med de mål som i andra sammanhang ställs upp för kulturpolitiken.

3. Den inhemska konkurrensen snedvrider genom att andrahandsförsäljningen söker sig andra kanaler än via den seriösa handeln i syfte att komma undan den föreslagna avgiften. De offentliga auktionerna skulle särskilt komma att missgynnas.

Det bör uppmärksammas att vare sig Norge eller Island har något auktionsföretag av betydelse och att dessa länders konsthandel är förhållandevis blygsam, medan konstförsäljning via tidningsannonser förekommer i en omfattning som är mångdubbelt större än i Sverige.

Med hänsyn till att något konkret förslag inte föreligger har detta yttran-

de begränsats till ovanstående generella synpunkter. I den mån ett sådant förslag kommer, förutsätts att Auktionsverket bereds möjlighet till ett detaljerat yttrande över ett sådant förslags ekonomiska och praktiska konsekvenser.

Aktiebolaget Bukowski-Auktioner

Skatteprinciper

Skatterna har till syfte att tillföra den offentliga sektorn tillräckligt med inkomster för att bekosta dess utgifter. I finansutskottets yttrande 1979/80:4 y om användningen av inkomsterna från alkoholbeskattningen menar man att en av principerna för statsbudgetens uppbyggnad är att specialdestination inte alls bör förekomma.

En bärande princip i statsbudgetens uppbyggnad är numera att specialdestination av statsinkomster till bestämt ändamål inte bör förekomma.

I yttrandet anger finansutskottet två skäl för att specialdestination inte skall förekomma:

1. Statsmakternas handlingsfrihet minskar
2. Avvägningar mellan olika handlingsalternativ försvåras.

Med dessa skäl som bakgrund har tidigare specialdestinationer efter hand avvecklats. Steg i den riktningen togs i och med att den särskilda fonderingen av automobilskattemedel avvecklades och att teknik med revolverande lånefonder försvinner.

I finansutskottets betänkande 1979/80:16 står följande.

Redovisningen av automobilskattemedel över en särskild fond med avräkning av vissa statsutgifter motiverades ursprungligen av en önskan att genomföra specialdestination av medel till detta verksamhetsområde. Riksdagens beslut med anledning av prop. 1976/77:130 innebär att specialdestinationen av automobilskattemedel skall upphöra. Förslaget till statsbudget för budgetåret 1980/81 har gjorts upp utifrån denna utgångspunkt och sålunda slopas den särskilda avräkningen av vissa statsutgifter mot automobilskattemedlen.

Av detta framgår klart och tydligt att bilskatten inte skall specialdestineras.

Sammanfattningsvis anser finansutskottet att specialdestination av statsinkomster är under avveckling och någon ny specialdestination skall ej införas.

Under dessa förhållanden, när en av principerna för statsbudgeten är att specialdestination inte bör förekomma, vore det fel att införa specialdestination av skatt från andrahandsförsäljning av konst.

Allmänt om auktioner

Auktioner har funnits mycket länge som en form för försäljning och köp av varor. Fram till 1972 hade städerna monopol på auktioner bl.a. för att garantera en fri och öppen marknad så att köpare och säljare inte blev lurade av mindre nogräknade handlare. Auktionerna är till sin form i högsta grad

öppna offentliga aktiviteter, där alla som vill kan skaffa sig en uppfattning om vilka varor som säljs och till vilka priser. Auktionshuset äger inte varorna utan är enbart kommissionär för säljaren och tar för detta en i förväg känd avgift av såväl säljaren som köparen. Genom sin öppenhet och kända villkor har auktionshandeln blivit allt mer populär och ökat sin omsättning.

Bukowskis som drivit auktioner sedan 1878 sysslar enbart med kvalitetsauktioner. Detta innebär såväl att kvalificerad personal expertiserar alla varor som att vi beskriver dessa i våra kataloger och ofta visar fotografier. Genom katalogerna och offentliga visningar före varje auktion når kunskapen om de varor som är till salu ut till en mycket stor publik. Inte minst viktigt torde det vara för museer och offentliga institutioner att kunna följa vad som sker på marknaden och i de fall man har möjlighet komplettera sina samlingar.

Museerna har fasta samlingar medan auktionshusen alltid har nya visningar med nya föremål och bidrager på så sätt till allmänhetens förkovran. Auktionshusen tar ingen entréavgift vid sina visningar. Många besökare är sådana som aldrig köper men uppskattar att få ta i och känna på varorna, en möjlighet man aldrig har i museernas glasmontrar.

De senaste åren har varit framgångsrika för auktionsföretagen och tidningarna har rapporterat om nya rekord. Vi är enligt vad vi kan bedöma nu inne i en fas av återhämtning och en inte alls lika kraftig ökning av marknaden som tidigare. Den trend man nu kan se är att bra varor och föremål ökar i pris medan mindre bra varor snarast sjunker i pris.

Det man inte får glömma bort när det gäller auktionsprisernas ökning är tre viktiga faktorer.

1. Liksom all annan verksamhet är auktionsbranschen utsatt för inflationen. Detta gör att alla priser automatiskt stiger och varorna sätter därigenom "rekord" som tidningarna gärna skriver om. Även maten och övriga konsumtionsvaror stiger i pris men det är ingenting som tidningarna refererar som nya rekord. En stor del av prishöjningarna är inflationsbetingade och innebär de facto ett oförändrat realvärde.

2. I auktionsbranschen tenderar konjunktursvängningarna att förstärka varandra. Bra priser får oftast fram ännu bättre varor som i sin tur ger ytterligare bättre priser osv. Det är bl.a. detta vi har upplevt de senaste åren. Bukowski har dock varit så många år i branschen att man har erfarenhet av vad som händer om priskurvan sjunker. Då får man inte in några bra varor med ännu lägre pris som följd osv. Det finns alltså risk för att en nedgång i prisutvecklingen kan medföra en kraftig omsättningsminskning.

3. Vi har på senare år fått ett ökat kulturintresse hos allmänheten, vilket bland annat avspeglar sig i höga besöksiffror på National- och Moderna museets visningar. Detta leder också till ett ökat köpintresse hos allmänheten.

Nuvarande statliga avgifter

Sedan 1 juli 1986 utgår det full mervärdeskatt på auktionsfirmornas provisioner. Låt oss ta ett räkneexempel.

En vara klubbas för 10 000 kr.

På detta betalar *köparen* en provision om $10\% + \text{MVS } 23,46\% = 1\,000 + 235 = 1\,235$ kr. Varan kostar honom 11 235 kr.

Säljaren betalar 10% provision + $\text{MVS } 23,46\% = 1\,235$ kr. Han får netto ut 8 765 kr.

Den samlade MVS är $235 \text{ kr.} + 235 \text{ kr.} = 470 \text{ kr.}$ eller $4,7\%$ av det klubbade beloppet.

Auktionshusen har alltså redan i dag en avgift på nästan 5% till staten. Från detta skall dragas ingående MVS men denna är ringa på grund av att de stora kostnaderna löner och hyror inte är belagda med MVS. En minskad auktionsomsättning innebär således minskade statsintäkter.

Konkurrenssituationen

Förutom konkurrens inom landet kommer den stora konkurrensen från England och världens två största auktionshus Sotheby's och Christie's. För den internationella konsten har de länge framgångsrikt argumenterat för en försäljning i London, på senare tid har båda två börjat med specialauktioner över skandinavisk sekelskifteskunst. Det är just sådana varor som de senaste åren varit dyra och satt rekordpriser. Som exempel kan nämnas den mycket uppmärksamade "Midvinterblot" av Carl Larsson som såldes på Sotheby's.

Inom landet konkurrerar vi på lika villkor. England har varken MVS eller någon avgift till konstnärsstöd.

Situationen i Norge, Island och Danmark

Island har nyligen infört en avgift på 10% till stöd för konstnärer. Landets storlek, dess höga inflationstakt och statsfinansiella läge jämte en obefintlig marknad torde göra jämförelser med Sverige ganska ointressanta.

I Norge har man sedan 1948 haft en avgift på 3% på all avbildande konst. Dessutom har man en MVS på 20% på klubbat belopp att betalas av köparen. I Norge skall alltså 23% av klubbat belopp inlevereras till statsverket. Detta har gjort att den öppna handeln är ringa. Auktionsmarknaden är mycket liten med ett fåtal auktioner. Däremot är privatförsäljningar och privatförmedlingar ej belagda med några avgifter. Detta har fått till följd att bl.a. tidningen Aftenposten har dagligen annonser typ "Pryltorget" om köp och försäljningar av kvalitetskonst. De flesta av alla bra norska varor som säljs på auktion säljs i London. Enligt uppgift har det nu fått en sådan omfattning att chefen för Nationalgalleriet (Norges Nationalmuseum) verkar för att de statliga avgifterna skall reduceras.

I Danmark har man under det gångna året diskuterat att införa en avgift men folketinget har under våren beslutat att inte göra detta.

Bukowskis synpunkter på motionerna

Två av motionerna föreslår att en utredning skall ligga till grund för beslut. Två motioner föreslår en 5% -procentig avgift utan närmare kostnads/intäktsutredning. Det är därför ganska svårt för Bukowski att lägga detaljerade

synpunkter på ett förslag som man inte vet hur det kommer att se ut. Vi tror inte att förslagen är någon särskilt bra lösning för konstnärerna och att det kan få flera bieffekter som inte torde vara önskvärda för någon av övriga berörda parter.

Om kulturutskottet överväger att bifalla motionerna kan Bukowski gärna ställa upp skriftligt eller muntligt med ytterligare synpunkter, där vi kan gå in på en mer praktisk nivå.

Nedan presenteras ett antal allmänna synpunkter som enligt vår uppfattning talar emot ett förslag enligt motionärernas intentioner.

- 1 Auktionsmarknaden är nu i ett sådant läge att till synes små åtgärder kan få stora effekter och volymen på marknaden kan komma att minska kraftigt.
- 2 Minskar marknaden minskar också MVS-intäkterna till staten. Därför kan det vara ett bättre alternativ att finansiera ett konstnärsstöd direkt över statsbudgeten.
- 3 Om marknaden på sikt kommer att variera kraftigt, vilket det är stor risk för, så kommer också den årliga avgiften att variera. Det kan därför förmodligen bli en jämnare och säkrare finansiering direkt över statsbudgeten.
- 4 En särskild fond exempelvis skött av konstnärsnämnden med egen administration och kontrollapparat gör förmodligen att en stor del av en eventuell avgift aldrig kommer konstnärerna tillgodo.
- 5 Ökade avgifter innebär ett större incitament för säljarna att vända sig till främst London. Då minskar marknaden ytterligare och därigenom både MVS- och avgiftsintäkter.
- 6 Varför 5%? Norge har ju 3%. En sådan procentsiffra utan närmare utredning innebär förmodligen att om avgiften införes siffran lätt kan höjas med åtföljande osäkerhet för marknaden.
- 7 Någon kostnads/intäktsutredning finns inte. Ej heller någon utredning om hur stort konstnärernas behov verkligen är. Ej heller finns någon utredning om hur stora MVS-intäkter andrahandsförsäljning av konst ger statskassan i dag och hur dessa kommer att påverkas.
- 8 Specialskatter som en avgift de facto är torde inte ligga i statsmakternas övergripande intentioner med skattesystemet. Den summa det kan bli frågan om borde lätt kunna finansieras över statsbudgeten.
- 9 Vi tror inte att vare sig statsmakterna, myndigheter, allmänheten, konsthandlarna, auktionshusen eller konstnärerna vill ha den situation på marknaden som i dag råder i Norge.
- 10 Den värdestegring som enbart motsvarar inflationen — dvs. utan "spekulationsvinster" — kommer enligt förslaget att beskattas. Jämför med villor där man har årliga uppräkningsstal.
- 11 Om en säljare kan visa att han sålt tavlan med förlust skall han trots det beskattas?
- 12 Aktörerna på marknaden stöder i dag kulturlivet och konstnärerna. I Bukowskis fall genom vårt årliga kulturpris på 100 000 kr. och att vi som katalogomslag köper konstverk av nu levande konstnärer. Vidare kan nämnas att vi anordnar utställningar (Nisse Strinning, Porfyr, Christian

Berg) samt att vi säljer våra auktionskataloger till starkt subventionerade priser.

- 13 Det torde vara i högsta grad angeläget för myndigheter, museer och allmänhet att ha en stor, välkänd och öppen marknad i Sverige.
- 14 Därigenom kan myndigheterna och museerna bl.a. mycket lättare styra och övervaka efterföljandet av lagen om exportförbud av vissa antika föremål. Vidare är offentlighet viktigt för att förhindra avyttring av förfälskningar och stöldgods.
- 15 Om en beskattning införes torde det bli svårt att övervaka och kontrollera den grå zon av oseriösa företag och förmedlingar som kommer att uppstå. Detta missgynnar de seriösa företagen.
- 16 Utan att i detalj kunna olika länders regler vill vi föreslå att man tittar på EG:s regler i dessa frågor och helst gör våra regler lika de som gäller inom EG eller kan komma att gälla vid en harmonisering.
- 17 Om det i en framtid är stor skillnad mellan villkoren i England och Sverige finns det risk för att auktionshusen blir tvungna att etablera sig utomlands och då i första hand i London.
- 18 Att köpa ett konstverk av en ung till synes lovande konstnär är inte bara ett stöd till konstnären utan även ett risktagande. Det är inte alla tavlor som stiger i pris. Skall man då beskattas för att någon av de konstnärer man satsat på blir framgångsrik. Detta torde inte befrämja yngre okända konstnärers försäljning av sina tavlor. Önskvärt borde vara att de kunde leva på sin verksamhet och inte på bidrag.

Sammanfattning

Bukowskis anser att avgifter på yrkesmässig andrahandsförsäljning av konst, t.ex. vid auktioner, inte bör införas. Principen mot specialdestinerade skatter och risk för ökad försäljning av konst mellan privatpersoner eller försäljning i utlandet är några skäl som talar emot att införa en avgift.

I finansutskottets yttrande 1979/80:4 y över motionen 1979/80:1886 om användningen av inkomsterna från alkoholbeskattningen sägs bl.a.:

En bärande princip i statsbudgetens uppbyggnad är numera att specialdestination av statsinkomster till bestämt ändamål inte bör förekomma.

I yttrandet anges två skäl:

1. Statsmakternas handlingsfrihet minskar.
2. Avvägningar mellan olika handlingsalternativ försvåras.

Sammanfattningsvis anser finansutskottet att specialdestination av statsinkomster är under avveckling och någon ny specialdestination inte skall införas.

I Norge, där en avgift tas ut, har en stor privatmarknad för konst växt upp. Försäljningen sker bl.a. genom privatannonser i dagspressen, varvid varken avgift eller moms utgår. Vidare har en allt större del av marknaden flyttats utomlands. Främst till England, som inte tar ut några avgifter. En avgift för auktionsfirmorna kan leda till en likadan utveckling i Sverige.

Beijers Auktioner/Scandinavian Art & Antiques AB

Stöd till konstnärer med punktskatt

Idéer och åtgärder som går ut på att förbättra de materiella villkoren för yrkeskonstnärer är värda all uppmuntran. Den samtida konstnärskåren torde tillhöra en strykclass i samhället med många framhårdande under minimilönenivå.

Vid ett praktiskt genomförande av ett direkt bidrag uppstår dock problem. De föreslagna vägarna är inte helt idealiska och tyvärr kanske även kan ha en direkt motverkande effekt.

Många myter fördunklar bilden

Bland allmänhet och tyvärr också bland politiker frodas myter kring det livliga konstintresset. Den mest rotade är att konstomsättningen mest avser kallhamrad investering.

En annan är talet att vart och vartannat konstverk betalas med miljonbelopp.

En tredje den totala marknadens storlek. På direkt förfrågan till en i detta fall inblandad politiker om storleken och i detta fall skatteunderlaget gavs en helt felaktig uppgift.

Den vanligaste konstköparen är löntagare med ett konstintresse som ibland leder till inköp av konstverk, oftast under 10 000 kr.

Föreslagna åtgärder hämmar omsättningen

Sverige har en mycket livaktig auktions- och konsthandel. Även i europeisk jämförelse är aktiviteten hög.

Inte blott på auktioner, där äldre, avlidna konstnärers verk säljs, utan också verk av samtida konstnärer omsätts rekordartat. Denna aktivitet, dvs. allmänhetens intresse och därigenom benägenhet att köpa bör man inte kväsa. Ty trots väl befogade idéer och åtgärder för direkta bidrag är den "äkta" efterfrågan den mest stimulerande för konstlivet.

Föreslagna påslag leder till prisökningar som hämmar efterfrågan — mindre antal konstverk kommer att säljas, dessvärre då inte de mest eftertraktade som drabbas.

Den fria konsthandeln kan bli "grå"

I en motion pekas på system i Norge och Island som goda förebilder. Den norska marknaden är paralyserad och motsvarar mindre än 10 % av den svenska. Många uppgörelser ser ej dagens ljus. Auktioner och visningar förekommer minimalt. På Island är konstomsättning en nullitet.

Vi har exempel på samhällen där kulturarbetare helt avlönas av staten. Bevara Sverige från den produktion och konstkritik som detta resulterar i.

Stöd via skatter

Stöd konstnärerna med ännu generösare regler för aktivering av inkomster, dvs. fördela goda inkomstår på år med lägre inkomst. Liberalare tillämpning av avdragsmöjligheter för materiel, ateljéhyra, resor m.m. Utvidga garantilönesystemet för de äldre konstnärerna. Inför konstnärspension.

Sveriges konst- och antikhandlareförening

Konstmarknaden

Försäljning av konst sker direkt från konstnären genom gallerier, i konsthandeln, på auktioner och genom olika privata förmedlingsformer. I gallerier och konsthandel säljes en del konst i kommission för konstnärens räkning.

Under de senaste åren har man genom massmedial bevakning av auktioner och konstmässor basunerat ut rekordpriser på olika typer av måleri ofta med kommentarer om värdestegring. Det måste dock betonas att för en stor del av bildkonsten som andrahandsförsäljes är prisnivån betydligt lägre än konstnärens ursprungspris. Konsumenterna som köper konst av verkssamma konstnärer utgör det viktigaste stödet för utövande konstnärer, samtidigt som köpet innebär ett betydande risktagande som ofta och under många år är en förlust om konstverket realiserar. Konstnärer som under sin verksamhetstid får uppleva stora prisstegringar i likhet med t.ex. Peter Dahl är tyvärr snarare undantag än regel. Även väletablerade konstnärer som t.ex. Bengt Lindström betalas i andrahandsförsäljning under halva ursprungsvärdet för såväl grafik som för målningar.

Konstmarknaden som med rådande högkonjunktur har en stor omsättning är synnerligen beroende av en fri handel för att handeln inte skall finna nya vägar. I Sverige har vi en väl fungerande marknad som är viktig för både konstnärer och konsumenter. Samma typ av handel finns i t.ex. London där en stor del av världens betydande konst byter ägare. Många gallerier saluför där nordisk konst och de största auktionshusen Sotheby's, Christie's och Bonhams har specialauktioner för skandinavisk konst.

En beskattning som föreslås i motionerna skulle bl.a. få till följd att en ännu större del av marknaden för svensk bildkonst skulle flytta över till London helt i motsättning till de intentioner som kulturutskottet redovisat i anslutning till lagen om utförsel av svenska kulturföremål.

Det bör även i detta sammanhang betonas att nuvarande mervärdesskattegrader avsevärt försvårar hemtagning av svenska kulturföremål. En målning av t.ex. Zorn eller en byrå av Haupt som saluförs utom Sverige beläggas med en införselavgift på 23,46% MVS vilket ofta gör det omöjligt för svensk konsthandel och svenska privatpersoner att konkurrera med ut-

ländska köpare om bättre svenska objekt utomlands (en Zornmålning för 1 milj. kr. kostar förtullad 1 234 600 kr.). Denna orimliga situation bör naturligtvis studeras för att om möjligt undanröja dessa orimligheter.

I Norge som åberopas i motionen av Olof Johansson m.fl. finns ingen fungerande hemmamarknad för norsk konst. Privat förmedling genom dagspress sker i stor omfattning och i övrigt säljes den mest betydande norska konsten på auktioner i London, Köpenhamn och Stockholm. Den situation som råder i Norge är inte önskvärd för vare sig konstnärer, konsumenter, handel eller kulturvårdande institutioner.

Konjunktursvängningarna som redan med nuvarande regler är stora skulle förstärkas ytterligare genom en ny specialdestinerad skatt. För närvarande är all andrahandsförsäljning av konst belagd med mervärdesskatt i konsthandeln och alla provisioner i auktionsförsäljning belagda med moms. Statens intäkter med nuvarande lagstiftning kan inte med säkerhet påstås öka om en ny avgift införs då detta i sig hämmar handeln med konst.

Skatteprinciper och kulturstöd

Skatter är den offentliga sektorns inkomstkälla för att täcka beslutade utgifter. Under 1980-talet har finansutskottet, olika utredningar på skattesidan och riksdagen fastslagit att specialdestination av skatter inte bör förekomma för att täcka utgifter till bestämda ändamål. Det vore därför i strid mot uttalade intentioner att införa den föreslagna avgiften.

Stödet till konstnärerna som är synnerligen viktigt måste gå över den totala statsbudgeten och får inte relateras till omsättningen av konst på andrahandsmarknaden som är synnerligen konjunkturkänslig. Stora svängningar av konstnärsstödet skulle vara helt oacceptabla och skulle motverka sitt syfte att ge en säker grundläggning.

Sveriges konst- och antikhandlareförenings bedömning av effekter på svensk konsthandel vid specialbeskattning i motionernas anda

Motionerna är ofullständiga förslag och därför delvis svåra att kommentera. Skulle utskottet besluta att utreda frågan ytterligare ber vi att få möjlighet att ytterligare kommentera förslagen inför utskottet.

Sveriges konst- och antikhandlareförening anser

- att stödet till konstnärer bör gå över statsbudgeten och ej genom specialdestinerade avgifter vars utfall är helt konjunkturoberoende
- att en extraavgift skulle hämma marknaden och därmed minska statens intäkter av mervärdesskatt
- att intresset för konst stimuleras av en väl fungerande andrahandsmarknad och därmed främjas möjligheterna för aktiva konstnärer att sälja sina verk, vilket måste vara grunden för konstnärernas ekonomi
- att en specialbeskattning av denna art kräver en extra administration och kontroll som till icke oväsentlig del eliminerar de positiva effekterna. Nettoeffekten är inte utredd
- att en extraavgift skulle utgöra ett nytt incitament att överföra ytterligare en del av marknaden till andra länder, bl.a. London

- att en extraavgift i första hand skulle motverka den seriösa konsthandeln och svenska kvalitetsauktioner och i stället skapa förutsättningar för en oseriös och dold förmedlingsverksamhet och handel, vilket strider mot kulturvårdande institutioners och hela samhällets intressen
- att värdestegring på konst som i vissa fall överstiger inflationen avsevärt, till en stor del uppvägs av förluster som naturligtvis inte bör beskattas. Detta utgör också ett administrativt kontrollproblem.

Sveriges konst- och antikhandlareförening anser på grund av ovan anförda skäl att motionerna om en avgift på försäljning av konst i andra hand bör avstyrkas. Vi finner inga bärande skäl till en specialdestinerad skatt av denna art som avviker från den normala principen för intäkter till statsbudgeten. Skulle utskottet trots detta besluta att utreda frågan ytterligare ber vi att få möjlighet att återkomma och granska de eventuella förslag som kan framkomma.

Svenska föreningen för upphovsrätt

Frågan om avgift på vidareförsäljning av konst, i form av en s.k. droit de suite av något slag eller eljest, står på programmet för överväganden inom den arbetande upphovsrättsutredningen som del av vad som skall övervägas under arbetet med 2 kap. URL. Upphovsrättsföreningen, som avvisar tanken på beskattning i sammanhanget, finner frågan om en vidareförsäljningsavgift förenlig med Bernkonventionens krav för en droit de suite enligt konventionens artikel 14 ter (Paristexten), vara förtjänt av studium och anser upphovsrättsutredningen vara ett lämpligt forum härför.

Stockholms handelskammare

Den första är att konstnärerna inte alls är missgynnade av vårt skattesystem utan att de klagomål man kan rikta mot beskattningen av konstnärer måste bli en allmän kritik av skattesystemet, skattetrycket och dess effekter för egenföretagare. Dessutom har konstnärer ändå möjlighet att periodisera inkomster över flera år, något som vanliga löntagare inte har.

I övrigt bör observeras att den största delen av konsten här i landet köps för pengar som redan beskattats hos köparen.

En annan invändning är att den övervägande delen av omsättningen av konst som ökar i pris på sätt som angivits i motionerna avser verk av konstnärer som inte längre är i livet. Det tillhör egentligen undantagen att verk av levande konstnärer utsätts för någon nämnvärd prisstegring. Motivet att beskatta prisstegringar på vidareförsäljningar av aktiva konstnärers verk är alltså inte riktigt hållbart. Mycket av deras konst kanske t.o.m. går ner i pris vid en vidareförsäljning.

Effekten av den föreslagna avgiften skulle således bli att dagens kulturarbetare skulle erhålla understöd från avgifter på konstförsäljning avseende verk som kanske tillkommit på 1600- eller 1700-talet och som t.o.m. kan vara av utländskt ursprung.

Ett viktigt skäl mot förslaget är att vi redan i dag har en hög omsättnings-skatt på handeln med konst genom mervärdesskatten som numera också

utgår på auktionsprovisioner. Det är ingen överdrift att påstå att kostnads-posterna "ram och moms" är betungande i omsättningen av bildkonst här i landet.

En vidareförsäljningsavgift på 5 % på all konsthandel skulle förmodligen få negativa konsekvenser på omsättningen och uppfattas som en ren straffskatt. Den skulle dessutom utgöra ett incitament för den mindre seriösa handeln att breda ut sig på bekostnad av den seriösa.

En vidareförsäljningsavgift skulle dessutom kräva en omständlig och dyrbar administration som förmodligen skulle förbruka de medel som inflyter på avgiften. Denna skulle också bli svår att kontrollera efterlevanden av, vilket är en stor nackdel när det gäller fiskala avgifter. Skall sådana införas måste de vara effektiva och kunna kringgärdas med en rimlig kontroll. Så är inte fallet här.

Det finns också från finansdepartementets sida en strävan att undvika specialdestinerade skatter. Enligt Handelskammarens mening saknas här skäl för att göra undantag från denna linje.

Det finns slutligen skäl att göra en internationell jämförelse i sammanhanget. Först kan då fastslås att Norge och Island inte är särskilt signifikanta konstmarknader att jämföra med på grund av den ringa omsättningen. Riktas sedan blicken ut i Europa är det snarare tvärtom så att flera länder har sänkt importmomsen på konstföremål medan en särskild omsättnings-skatt helt saknas. Det måste finnas andra sätt att stödja aktivt verkande konstnärer där behov av detta anses föreligga. Rimligare vore exempelvis att anslå en del av de momsmedel som redan i dag genereras i konsthandeln till detta ändamål.

Mot ovan givna bakgrund vill Stockholms Handelskammare avstyrka de i motionerna framförda avgiftsförslagen.

Sveriges allmänna konstförening

Sveriges allmänna konstförening anser det angeläget att snarast ta upp kulturarbetsnärskas skatte- och inkomstförhållanden. Att jämställa kulturskapare med vanliga egenföretagare är orimligt, skattesystemet måste förändras.

Sveriges allmänna konstförening stödjer förslagen om en särskild fond till vilken medel förs från avgifter på yrkesmässig andrahandsförsäljning av konst (auktioner, konsthandel etc.).

Utdelningen från denna fond skall stödja bildkonst och bildkonstnärer. Alla konsekvenser i detta förslag måste dock grundligt beaktas.

Konstnärernas allmänna fackförbund

Anledningen av tillkomsten och de skäl som framförs i motionerna, anförs behovet om att förbättra konstnärernas levnadsförhållanden. Med en avgift på t.ex. konstauktioner innebär detta betydande inkomster för de i Sverige nu verksamma konstnärerna. Motionärerna anför vidare att en fond bör bildas bestående av bildkonstnärer med statlig representation för handhavande av fondens administration, fördelning av inkommande medel.

Fördelningsprinciper bör omfatta individuell och kollektiv art. Avgiften bör fastställas till lägst 5 %.

1988/89:KrU7
Bilaga 3

Ett annat viktigt argument för införande av avgift torde vara att konstverk används i en omfattande skatteplanering.

Konstnärsnämnden

Konstnärsnämnden har med anledning av motionerna tagit fram en omfattande utredningsrapport där man i stort har tagit med samtliga aspekter som kan ankomma på en dylik avgift. Man påpekar att avgiften i stort endast är tillämplig på verk av bild- och formkonstnärer. Att avgiften kan utformas som individuell ersättning eller som en avgift att fördela till konstnärskollektivet som helhet.

Nämnden går vidare i rapporten och redogör för vad "Droit de suite" innebär samt hur avgifter på konst inkasseras och fördelas till konstnärer i ett antal europeiska länder.

I punkt 4 tas droit de suite upp som den ter sig i Danmark. I danske folkettinget har i början av januari 1988 motionerats om avgift på yrkesmässig vidareförsäljningsavgift på konst. Denna fråga är ej ännu avgjord.

Konstnärsnämnden tar i rapporten även upp den konstruktion som för närvarande finns i Norge och Bildende Kunstneres Hjelpfond. Denna fond förvaltas av Billedkunstfaglig Sentralorganisation. I Norge finns för övrigt en annan organisation för konstnärer, Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon, NBFO, som har en mer facklig struktur och förhandlar med staten om stöd och ersättningar.

Vidare redovisar konstnärsnämnden ingående hur denna fond inkasserar och administrerar fondmedlen. Där ges en uppskattning av de medel som en konstavgift i detta fall kan ge.

I punkt 6 tas frågan om skatt på konstverk upp som nu gäller i Sverige. Där vet vi att konstnärerna (upphovsmannen är befriad från moms på försäljning sedan lång tid tillbaka). Däremot är som bekant försäljning av yrkesmässig konst inom ramen för en registrerad rörelse belagd med moms.

Detta gäller även för de konstnärer som registrerar sin verksamhet som rörelse och blir då belagd som redovisningsskyldig för moms.

I punkt 7 tar nämnden upp de förslag som kan bli aktuella för en konstavgift.

Det gäller två alternativ:

1. Skatt eller avgift på all andrahandsförsäljning, vare sig den sker offentligt eller privat.

2. Skatt eller avgift på yrkesmässig andrahandsförsäljning.

Konstnärsnämnden väljer att föreslå alternativ 2.

Vilka alster

De alster som föreslås bli föremål för en konstavgift skall omfatta målningar, originallitografier, etsningar, originalsulpturer, textila konstverk.

KAF överinstämmer med detta genom att förtydliga att det skall röra sig om originalverk där försäljning sker i andra hand och då gälla målningar,

teckningar, grafik, skulpturer i olika material, textilkonst, vävningar etc., samt konsthantverk av typ keramik, lera och glas.

1988/89:KrU7
Bilaga 3

Vilken avgift

Vilken avgift bör användas vid införande av konstavgift?

Konstnärsnämnden föreslår att denna avgift skall utgöras av en punkt-skatt, administrerad av skattemyndigheterna, och låta den inkasseras av en särskild fond, som får i uppdrag att förvalta och fördela pengarna.

Man föreslår vidare att ett konstavtal för detta med intressenterna på området, skall införas, liknande det som nu finns på filmområdet.

KAF ställer sig bakom idén med "konstavtal" å ena sidan staten å den andra konsthandeln. Det verkar vara det minst byråkratiska system med att införa en acceptabel konstavgift. Däremot kan inte KAF instämma i nämndens förslag när det gäller att konsthandeln skall avstå 5 % av momsen mot att branschen i motsvarande förbinder sig att betala in en konstavgift om lika mycket, alltså 5 %.

KAF anser att den momsavgift som föreligger skall gälla för konsthandeln samtidigt som en avgift tas ut på 5 % vid konstauktioner, konsthandel i andra hand gällande originalverk.

Konstnärsnämnden har i ett pressmeddelande informerat om att en konstavgift i Sverige skulle kunna inbringa ca 12 milj. kr.

Fondens användning

Konstnärsnämnden redogör ingående i sitt förslag om hur en tillkommande fond skall använda sina medel samt att denna fond skall knytas till en befintlig organisation eller myndighet.

Nämnden tar upp motion Kr310 (vpk), där det föreslås att administrationen bör ligga hos konstnärernas riksorganisation (KRO). Det förslaget förefaller för KAF vara helt uteslutet. Detta markerar samtidigt nämnden i sin rapport med att påpeka att "man kan emellertid ifrågasätta lämpligheten av att en avgift av det slag det här är fråga om förvaltas av en av konstnärernas fackliga organisationer".

KAF instämmer naturligtvis i denna aspekt. Det är naturligtvis upp till Konstnärsnämnden att markera vilka organisationer som är av facklig art. Enligt KAF och övriga fackliga organisationer anslutna till centralorganisationer, är inte KRO någon fackförening men däremot en stor intresseorganisation för bildkonstnärer i Sverige som bl.a. har representation i Sveriges bildkonstnärsfond och statens konstråd.

Konstnärsnämnden fortsätter med att konstatera att "Därtill kommer att det alltid finns en risk för att det organ som fördelar pengarna kritiserats för bristande övård"... "misstanke att favorisera sina egna medlemmar".

Detta är naturligtvis mycket viktigt att ta fasta på när man nu avser att tillsätta en ny fond som kommer att få ansvaret att fördela medel till konstnärer i någon form.

KAF har under många år kritiserat bl.a. Bildkonstnärsfonden och dess

fördelningsverksamhet när det gäller just fördelningen av medel till konstnärer.

TVå konstnärsorganisationer, KRO och KIF, har i denna fond en majoritet. Dess antal tillsätts genom en förordning.

När nu konstnärsnämnden föreslår, att konstnärsnämnden är den myndighet som är lämpad med uppgift att inkassera och fördela dessa medel inom ett femte organ av de nuvarande fyra, är KAF delvis kritiska till detta förslag. Därmed inte sagt att det vore naturligt med den tradition som det svenska konstlivet har genomlevt. Den statliga stipendienämnden har ju i årtal haft uppgiften att fördela ersättningar till konstnärer. Men nu är frågan i vilket syfte denna konstavgift och dess medel skall användas till.

Motiveringen till att KAF anser att konstnärsnämnden och Sveriges bildkonstnärsfond tidigare inte visat att dess arbetssätt, fördelningskriterier och sammansättning givit rättvisa och skapat förtroende med handläggningen av de medel man under åren haft att fördela till konstnärer.

Denna kritik får ses ur den synvinkel att KAF ej har haft insyn i verksamheten, fördelningen har missgynnat de konstnärer som har stått utanför KRO, KIF, alltså KAF-medlemmar och oorganiserade yrkesverksamma konstnärer.

Organisationsbidrag

Organisationsbidragen som fondstyrelsen började att utdela till de medverkande organisationerna, KRO—KIF, med en början 1983, är ett exempel på en orättfärdig medelsfördelning genom att favorisera sina egna medlemmar och organisationer.

Organisationerna har givits ett alltför stort och dominerande inflytande över detta statliga organ till nackdel för de konstnärer som står utanför organisationerna i fråga.

Man kan i och för sig hysa olika uppfattningar om lämpligheten av dylika korporativistiska sammansättningar i den statliga sektorn, som bildkonstnärnsfonden utgör.

KAF vill inte medverka till att det utöver de organ konstnärsnämnden förfogar över, tillförs ytterligare en s.k. "bildkonstnärnsfond" där konstnärerna, säljarna utgör en majoritet.

Vidare har KAF kritiserat föregående års reform av "individuell visningsersättning", som inte skapar någon rättvisa i systemet samtidigt som bedömningen skall utgå från verk som tidigare har förvärvats till det offentliga.

KAF anser därför att det skall skapas ett objektivt och neutralt organ som får i uppgift att förvalta och fördela inkommande medel till bild- och formkonstnärer av kollektiv art.

Ny förordning

Den 9 juni utfärdades en ny förordning för statens konstråd samt för Nämnden för utställningar av nutida konst i utlandet (NUNSKU). Rege-

ringen föreskriver där att (16 §) "Ledamöter och ersättare för ledamöter utses av regeringen för en bestämd tid, dock högst tre år".

Detta avser bl.a. att ge intressenter och organisationer platser i nämnder och styrelser i syfte att bredda inflytandet. Denna förordning kommer att träda i kraft vid nästa mandatperiod.

Det är enligt KAF viktigt att det ges tillfälle för övriga organisationer, institutioner att få representation över de medel som fördelas till ett kollektiv av kulturarbetare.

Statens kulturråd

Slutsatsen av det här ovan förda resonemanget är att ett inrättande av konstavgiftsorgan bör tillföras statens kulturråd som har ett centralt ansvar för den statliga kulturpolitiken.

Kulturrådet har ett direkt ansvar för statens insatser på bl.a. följande områden:

- bildkonst, museer och utställningar,
- kulturverksamhet inom folkbildning och föreningsliv.

Kulturrådet har också till uppgift att:

- samordna statens insatser på kulturområdet, bedöma behovet av statliga anslag för olika kulturändamål,
- fördela vissa bidrag till kulturell verksamhet.

Som exempel på stödverksamhet från kulturrådet kan nämnas följande:

Bidrag till konsthantverkskooperativ, bestående av yrkesverksamma konsthantverkare, bidrag till lokala arbetslivsmuseer, bidrag till kulturella ändamål, stöd till museer och utställningslokaler, stöd till svenskt barnbilsarkiv, kulturtidskriftsstöd o.d.

Konstnärskollektivet

Medel från en konstavgift bör alltså i första hand utgå till konstnärer som kollektiv, i andra hand kan enskilda insatser göras för att stödja konstnärligt projektarbete.

Följande stöd och utvecklingssatsning kan göras:

- Genom att regionalt stödja och främja utställningslokaler, museer etc., där det i dag saknas — i många kommuner — en lämplig utställningslokal för ortens yrkesverksamma konstnärer och för den befolkning som skall kunna ta del av dessa kulturyttringar,
- Upprustning och utbyggnad av kollektivverkstäder för konstnärer och arbetslokaler (ateljé) bör stödjas, där alla konstnärer skall ha tillgång till dessa öppna arbetslokaler,
- Projektarbeten, kanske i samarbete med riksutställningar, kan uppmuntras. Ett bra exempel på detta är projektet "I själva verket", genomfört av Metallförbundet m.fl., där arbetsuppgifter delades mellan konstnärer och författare,
- Ersättning kan utgå till konsthantverkskooperativ, och bör således även utgå till bildkonstnärer i ateljeföreningar,

- Konstavgiften kan även diskuteras till att stödja de kulturtidskrifter som i dag är knutna till bild- och formkonstnärernas tidningsorgan,
- Inkomsterna kan slutligen användas till att stödja projekt som "Kultur i skola", för att möta ett ökande behov av konsthundning inom skolans område.

Sammanfattning och förslag

KAF ställer sig positiv till att en konstavgift om 5 % införs på andrahandsförsäljning, yrkesmässig sådan, av bild och form. Vad som då avses är auktionsförsäljningen och övrig konsthundel rörande originalverk.

Frågan om andrahandsförsäljning av konst, speciellt vad avser auktionsförsäljningen, har länge varit en fråga som KAF framfört som alternativ för att skapa medel till kulturellt stöd för nu verksamma konstnärer. KAF anser därför att en avgift om 5 % är väl motiverad i syfte att mildra en ökad spekulation på konstmarknaden.

KAF instämmer dock inte med vad som föreslås i konstnärsnämndens utredningsrapport, att ett femte organ skall bildas inom nämnden som får i uppdrag att inkassera och fördela medel till konstnärer.

KAF anser, vad som framgår av yttrandet, att denna uppgift skall ålitta statens konstråd genom att ett organ, av typ referensgrupp bildas bestående av tjänstemän inom rådet, konstvetare, kulturvetare, museiintendent och liknande. Avsikten skall vara att verksamheten och utvecklingsarbetet bedrivs i en neutral anda. Möjligen bör denna referensgrupp diskutera med institutioner, konstnärorganisationer och andra kulturarbetare för att söka breda lösningar.

KAF vill sammanfattningsvis lämna följande förslag:

- att en konstavgift om 5 % tas ut på försäljningssumman vid yrkesmässig andrahandsförsäljning av originalkonst,
- att denna avgift regleras genom avtal mellan staten och auktionsfirmorna, konsthundeln,
- att konstavgiften ej skall reducera konsthundelns redovisning av moms med den avgift som läggs på en vidareförsäljningsavgift,
- att avgiften skall inkassera, förvaltas och fördelas kollektivt samt genom projektstödande verksamhet till bild- och formkonstnärer, av ett särskilt organ inom statens kulturråd,
- att detta organ och sammansättning skall vara neutral och bestå av rådets tjänstemän, konstvetare, kulturvetare, museiintendent,
- att konstavgiften skall omfatta originalverk av bildkonst: målningar, teckningar, grafik, skulpturer, textilkonst, konsthantverk — keramik, lera och glas.

Innehållsförteckning

1988/89:KrU7

Bilaga 3

Sammanfattning	1
Motioner	1
Ärendets beredning	2
Sammanfattning av remissyttranden	2
Utskottet	6
Hemställan	9
Reservationer	9
Bilagor	
1. Skatteutskottets yttrande 1988/89:SkU1y	11
2. Lagutskottets yttrande 1988/89:LU1y	15
3. Remissyttranden	19
Konstnärsnämnden (jämte rapporten Konstavgift)	19
Statens kulturråd	43
Statens konstråd	44
Statens konstmuseer	44
Upphovsrättsutredningen	45
Riksskatteverket	45
Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd	47
Konstnärernas riksorganisation	49
Föreningen Svenska tecknare	50
Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare	51
Svenska fotografernas förbund	51
Aktiebolaget Stockholms auktionsverk	51
Aktiebolaget Bukowski-Auktioner	53
Beijers Auktioner/Scandinavian Art & Antiques AB	58
Sveriges konst- och antikhandlareförening	59
Svenska föreningen för upphovsrätt	61
Stockholms handelskammare	61
Sveriges allmänna konstförening	62
Konstnärernas allmänna fackförbund	62